

ที่ บร ๐๐๑๗.๒/ว๔๑๐๓

ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์
๑๑๕๙ เขากระโดง
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญร่วมแสดงความคิดเห็นในการวิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔(พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖)

เรียน หัวหน้าส่วนราชการทุกส่วนราชการ นายอำเภอทุกอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ นายกเทศมนตรีเมืองบุรีรัมย์ นายกเทศมนตรีเมืองนางรอง และนายกเทศมนตรีเมืองชุมเห็ด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือโครงการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔
ที่ ศธ ๐๕๑๗.๑๒/ล ๒๔๒๗ ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๑ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้มอบหมายมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นที่ปรึกษาโครงการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ระยะที่ ๒ โดยรองศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการจัดกระบวนการพิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ผ่านช่องทางต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (ฉบับสมบูรณ์) สำหรับเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๔ ของประเทศไทย รวมทั้งขอความร่วมมือให้จังหวัดแสดงความคิดเห็น และประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในสังกัดหน่วยงานได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อร่างแผนดังกล่าวผ่านช่องทางต่างๆ ด้วย รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

ในการนี้ เพื่อให้การจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอให้ท่านได้พิจารณาแสดงความคิดเห็น และประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในสังกัดหน่วยงานได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ดังกล่าวผ่านช่องทางต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ ขอให้จัดส่งแบบสอบถามฯ กลับไปยังคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ภายในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ และสามารถดาวน์โหลดเอกสารร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ได้ที่ www.buriram.go.th หัวข้อ “ข่าวประชาสัมพันธ์”

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายยนุสรณ์ แก้วกังวาล)
ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์

สำนักงานจังหวัด
กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด
โทร. ๐ ๔๔๖๖ ๖๕๓๔

“คนบุรีรัมย์ ตรองเป็นอยู่ดีมีสุข สรรค์สร้างเมืองบุรีรัมย์ สู่มาตรฐานสากล”

ทั่วไป๒๕๖๐

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2562-2566)

คำชี้แจง

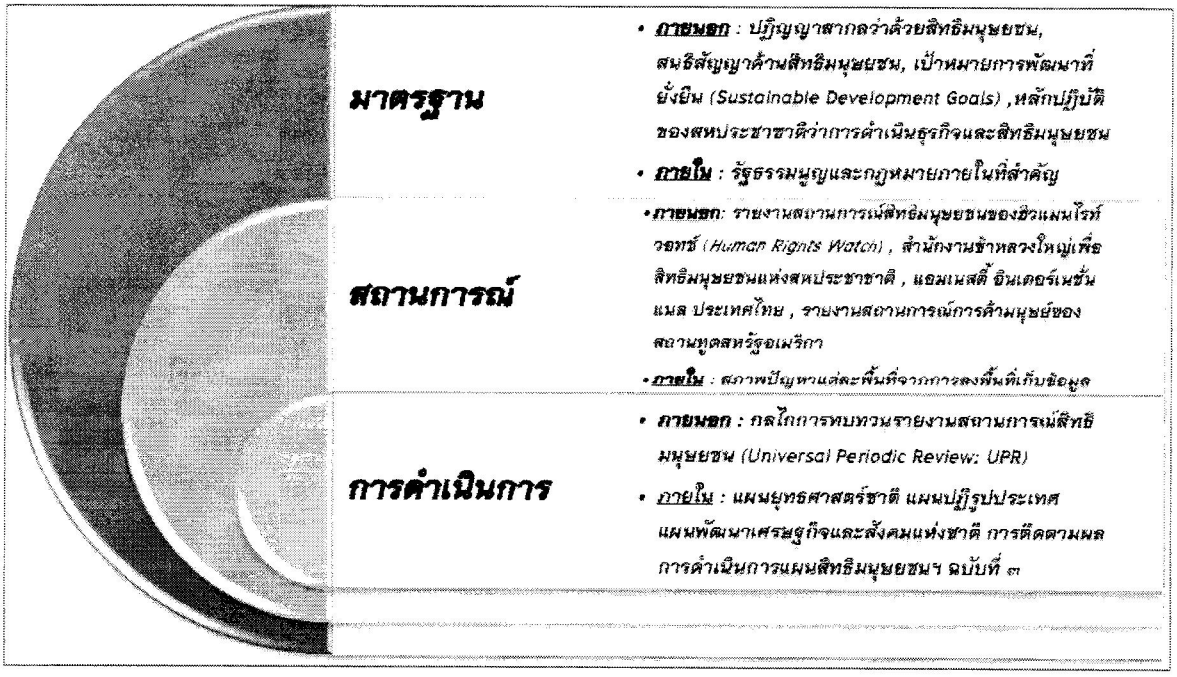
แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และนำไปปรับปรุงแผนฯ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

➤ที่มาของร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2566) มีกระบวนการจัดทำ ประกอบด้วย (1) การรับฟังสภาพปัญหา/สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนจากพื้นที่ 4 ภูมิภาคและ กทม. ครอบคลุมจังหวัดทั่วประเทศ (2) การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของสิทธิมนุษยชนจากเอกสารทั้งภายในและภายนอกประเทศ (3) การวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลจาก (1) และ (2) มายกร่างแผนฯ (4) การวิพากษ์ร่างแผนฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน จำนวนกว่า 50 คน นำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปรับฟังความเห็นจากทุกภาคส่วน ทั้งการลงพื้นที่จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นใน 7 พื้นที่ทั่วประเทศ และการรับฟังความคิดเห็นทางออนไลน์

➤กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

➤รูปแบบของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

เป็นแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วยแผนรายด้าน 10 ด้าน และแผนรายกลุ่มเปราะบาง 12 กลุ่ม

แผนรายด้าน ประกอบด้วย ด้านสาธารณสุข การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย การขนส่ง ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ดิจิทัล) สิทธิชุมชน การเมืองการปกครอง และด้านกระบวนการยุติธรรม

แผนรายกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย กลุ่มเด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย (ติดเชื้อ HIV /ผู้เสพยา) กลุ่มชาติพันธ์/คนไร้รัฐ/ไร้ที่พึ่ง กลุ่มหลากหลายทางเพศ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ต้องหา/ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ผู้เสียหาย/ผู้ตกเป็นเหยื่อ และกลุ่มเกษตรกร/แรงงาน

➤เป้าหมายของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

: เป็นสังคมที่ส่งเสริม สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนอย่างบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและประชาสังคม เพื่อนำไปสู่สังคมที่พัฒนาอย่างยั่งยืน

➤กลไกการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

ประกอบด้วย การกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามการปฏิบัติงานตามแผนฯ และการใช้กระบวนการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ร่วมกันเป็นตัวขับเคลื่อน

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จังหวัด .....

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ☐ อื่นๆ

อายุ ☐ น้อยกว่า 20 ปี ☐ 21 – 30 ปี ☐ 31 - 40 ปี ☐ 41 – 50 ปี ☐ 51 - 60 ปี ☐ มากกว่า 60 ปี

อาชีพ ☐ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ พนักงานบริษัทเอกชน ☐ ทำการเกษตร ☐ แม่บ้าน

☐ ผู้ประกอบการ/ภาคธุรกิจ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

ความรู้ /ประสบการณ์เกี่ยวกับแผนสิทธิมนุษยชน ☐ มี ☐ ไม่มี

<u>ตอนที่ 2</u> ความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

2.1 โปรดพิจารณาภาพรวมของร่างแผนฯ และให้ความคิดเห็นว่าท่าน เห็นด้วยว่ามีความครอบคลุมเหมาะสม หรือไม่ อย่างไร

2.1.1 รูปแบบของแผนฯ ประกอบด้วย แผนรายด้านและแผนกลุ่มเปราะบาง

☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะ.....

2.1.2 เป้าหมายของแผนฯ

☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะ.....

2.1.3 กลไกการขับเคลื่อน

☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะ.....

2.2 สาระสำคัญของแผนฯ

โปรดพิจารณาร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และให้ความเห็นในความเหมาะสมของแผนแต่ละด้าน และแต่ละกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

2.2.1 **สภาพปัญหา**ที่ระบุไว้ในแต่ละแผนรายด้านและแผนรายกลุ่มเปราะบาง หากท่านคิดว่ายังมีประเด็นปัญหาที่ควรเพิ่มเติม โปรดเสนอแนะในส่วนข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม

2.2.2 **แนวทางแก้ไข**ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผนรายด้านและแผนรายกลุ่มเปราะบาง ขอท่านให้ความเห็นโดยกาเครื่องหมาย ✓ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน (เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย/ไม่มีความเห็น) หากท่านคิดว่ายังมีแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม โปรดเสนอแนะในส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเพิ่มเติม

1) แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

ก. สภาพปัญหา

1. การเข้าไม่ถึงสิทธิการรักษาและหลักประกันสุขภาพของนักโทษ ผู้ยากไร้ ผู้เร่ร่อน และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล
2. ความไม่เท่าเทียมกันของระหว่างหลักประกันสุขภาพแต่ละระบบ
3. กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกและไม่ถูกกฎหมายยังคงขาดโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพเท่าที่ควร การขาดความมั่นคงทางด้านการคลังที่จะรองรับบริการสาธารณสุขที่พร้อมรับกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. เร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีบัตรประชาชน
2. ปรับปรุงแนวทางการร่วมจ่ายและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับของระบบประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบให้เป็นธรรม
3. พัฒนาแนวทางการดูแลแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ
4. ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณของประเทศให้พร้อมรับกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

2) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

ก. สภาพปัญหา

1. ความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างเด็กจากครอบครัวที่มีความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
2. การขาดแนวทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีคุณภาพ
3. การถูกเลือกปฏิบัติของคนบางกลุ่มในสถานศึกษา
4. การขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับ การศึกษาของบุตรของแรงงานแฝงที่อยู่อาศัยในพื้นที่

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. เร่งจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียมกันยิ่งขึ้น โดยพิจารณาสถานศึกษาในที่พื้นที่ห่างไกลในระดับที่พอเพียง ทั่วถึง
2. เร่งเพิ่มสัดส่วนงบประมาณของกระทรวงศึกษาให้สูงขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนกลุ่มนักเรียนในเขตชนบทที่ห่างไกล กลุ่มที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษ
3. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการเข้าศึกษาของผู้พิการ ทั้งในด้านอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็น และปัจจัยแวดล้อมในสถานศึกษา
4. เร่งปลูกฝังและสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนตั้งแต่วัยเรียน เพื่อลดปัญหาเลือกปฏิบัติ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มเด็กที่มีความเปราะบาง
5. พัฒนาแนวทางการดูแลบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในด้านการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความสมดุลของการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม และหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

3) แผนสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ก. สภาพปัญหา

1. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
2. ผลกระทบจากเกษตรกรรมพันธะสัญญา
3. ปัญหาการถูกละเมิดของประชาชนโดยสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ต่างๆ ยังคงไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลายาวนานก่อนมีการประกาศใช้กฎหมาย

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. เน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
2. สร้างความตระหนัก และประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของเกษตรกรรมพันธะสัญญา ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเพื่อให้เกษตรกรที่ไม่ถูกเอาเปรียบจากคู่สัญญา
3. เร่งบังคับใช้กฎหมายทางสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดและกฎหมายที่เอาผิดหน่วยงานของรัฐที่ละเลยการควบคุมหรือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น
4. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

4) แผนสิทธิมนุษยชนด้านที่อยู่อาศัย

ก. สภาพปัญหา

1. การชดเชยเยียวยาของภาครัฐแก่ผู้ที่จะถูกเวนคืนที่ดินไม่เพียงพอ
2. ประเด็นเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์
3. ผลกระทบจากภาษีที่ดินที่เป็นอัตราก้าวหน้าซึ่งจัดเก็บเพิ่มขึ้นตามมูลค่าของทรัพย์สินหรือขนาดที่ดิน ที่อาจส่งผลกระทบกับครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมที่มีฐานะยากจนแต่ถือครองที่ดินอันเป็นมรดกตกทอดจำนวนมาก ทำให้เป็นภาระในการจ่ายภาษีอย่างไม่เป็นธรรม

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. ปรับปรุงราคาที่ดินที่ประเมินโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นปัจจุบันและสะท้อนราคาที่แท้จริงในตลาด
2. ระบุแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดิน
3. จัดหามาตรการบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่ไม่เป็นธรรมจากภาษีที่ดิน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

5) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่ง

ก. สภาพปัญหา

1. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานีขนส่งหลายแห่งยังคงไม่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุเท่าที่ควร
2. การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการขนส่ง จากกระทรวงคมนาคมไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดปัญหาการขาดเอกภาพของแต่ละพื้นที่
3. ราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้า อยู่ในระดับสูงไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ
4. ประชาชนยังขาดความปลอดภัยจากการเดินทาง

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. พิจารณาการเพิ่มตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ หรือตัวชี้วัดที่สะท้อนคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการหรือผู้สูงอายุในการใช้บริการคมนาคม
2. บูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการกฎกระทรวงและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ควบคุมราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม สอดคล้องกับค่าครองชีพและรายได้ของผู้มีรายได้น้อย
4. เร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจากการขนส่งอย่างมีประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

6) แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจ

ก. สภาพปัญหา

1.การคุ้มครองผู้บริโภค ปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในปัจจุบันเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
2.สถานประกอบการหลายแห่งยังคงกีดกันบุคคลบางกลุ่ม เช่น ผู้ติดเชื้อ HIV หรือ ผู้พิการเข้าทำงาน
3.ปัญหากลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์
4.ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้
5.ปัญหาการผูกขาดทางการค้าด้านการเกษตร
6.ปัญหาแรงงานและแรงงานต่างด้าว

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคและการคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจัง และเร่งรัดขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม
2. มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ช่วยเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมกับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม
3. เพิ่มศักยภาพของแรงงานไทยให้สามารถแข่งขันกับแรงงานต่างด้าวได้
4. จัดตั้งคณะกรรมการรับข้อร้องทุกข์เกี่ยวกับการค้าผูกขาด

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

7) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง

ก. สภาพปัญหา

1. กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น
2. การขาดประสิทธิภาพในการกระจายอำนาจส่วนกลางสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การริดลอนสิทธิเสรีภาพในแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง
4. การลิดรอนสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน
5. การขาดความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชนและการเข้าถึงกระบวนยุติธรรม
6. การขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อห้ามการเลือกปฏิบัติ
7. การขาดกฎหมายรองรับสิทธิด้านชีวิตคู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ
8. การใช้กฎหมายพิเศษและการใช้กำลังควบคุมเหตุการณ์ความไม่สงบ
9. การไม่ได้รับการแจ้งเกิดของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันการถูกละเมิดสิทธิ สร้างความตระหนักแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน
2. จัดตั้งศูนย์ประจำท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือการแจ้งเกิดและขอสัญชาติของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือเป็นการประกันการจดทะเบียนเกิดสำหรับเด็กทุกคน
3. ส่งเสริมการบูรณาการการทำงานภายในหน่วยงานของรัฐ และระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อให้การออกกฎหมายและการดำเนินนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกันและตอบสนองต่อความเดือดร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง
4. กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้มีความชัดเจน
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเปิดช่องทางหรืออำนวยความสะดวกต่อประชาชนในการแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางสื่อต่างๆ โดยมีกรอบกติกาที่ชัดเจน
6. สร้างกลไกระดับชุมชนในการติดตามตรวจสอบการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐ
7. ดูแลติดตามให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎหมายฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง
8. กำหนดอัตราโทษให้มีความรุนแรงโดยคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำผิดและรูปแบบของการทุจริต และบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังสำหรับการทุจริตคอรัปชั่นทั้งในวงราชการและเอกชน
9. ตราพระราชบัญญัติเพื่อยกเลิกคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งรัฐธรรมนูญรองรับ ยกเลิกกฎอัยการศึกและกฎหมายพิเศษที่ใช้บังคับใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

8) แผนสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิชุมชน

ก. สภาพปัญหา

1. การลิดรอนสิทธิในการบริหารจัดการที่ทำกิน
2. การเข้าถึงและรับทราบข้อมูลในการเวนคืนที่ดินของกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย
3. การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะของรัฐ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. สร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการในการเจรจา ประนีประนอมระหว่างภาครัฐและประชาชนที่ชัดเจน และจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาฟื้นฟูอาชีพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของภาครัฐ อาทิ นโยบายทวงคืนผืนป่า การเวนคืนที่ดิน
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการของภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม
3. ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ในการมีส่วนร่วมการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น กระบวนการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ การออกมาตรการเฝ้าระวัง บำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม
4. จัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักรู้ สำนึกถึงความสำคัญของการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

9) แผนสิทธิมนุษยชนด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ดิจิทัล)

ก. สภาพปัญหา

1. การใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยมิชอบและไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมอันนำไปสู่การก่ออาชญากรรม
2. การกักข้อมูล การริดลอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. การจัดทำมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อขจัดปัญหาการแสวงหาประโยชน์ทางเพศผ่านการใช้สื่อลามกอนาจารจากเด็ก สตรี รวมทั้งในการท่องเที่ยวทางเพศ
2. การมีมาตรการเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อ คำพูด และการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของภาคส่วนต่างๆ ทั้งในกิจกรรมทางการเมืองและสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การแก้ไขพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ให้มีความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

10) แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม

ก. สภาพปัญหา

1. ยาเสพติด
2. ประชาชนไม่รู้กฎหมายเบื้องต้น
3. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการรับรู้ด้านสิทธิของประชาชน
4. การค้ามนุษย์
5. คนเข้าเมืองผิดกฎหมายและประชากรแฝง
6. การขาดแคลนล่ามและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม
7. การดำเนินงานในกระบวนการสอบสวนของกระบวนการยุติธรรม
8. การมีข้อกฎหมายที่อาจขัดหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. ส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเปราะบาง
2. การอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลเร่งด่วนและ รัฐจะต้องใช้มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. อบรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย จริยธรรมให้กับล่ามในกระบวนการ ยุติธรรม ผ่านการทดสอบด้านภาษา จริยธรรม และออกใบอนุญาตก่อนปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงมีองค์กรวิชาชีพล่ามเพื่อรับรอง
5. การจัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในขั้นตอนต่างๆด้านกระบวนการยุติธรรม การให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิในแต่ละขั้นตอน
6. รัฐต้องสร้างหลักประกันและให้การคุ้มครองกลุ่มเปราะบางของด้านกระบวนการยุติธรรม เช่นกลุ่มของผู้พ้นโทษที่มีปัญหาว่างงาน หน่วยงานรัฐต้องมีการกำหนดเงื่อนไขให้ สถานประกอบการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
7. รัฐควรเพิ่มงบประมาณในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาระบบการบำบัดฟื้นฟูให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในการกำหนดอายุการรับผิดของเด็กและเยาวชน กวดขันการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในงานปราบปรามยาเสพติดให้มีกระบวนการที่คำนึงหลักแห่งกฎหมาย
8. พิจารณาทบทวนการบังคับใช้กฎหมาย แก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน เช่น พิจารณาปรับแก้ไขฐานความผิดที่กำหนดโทษประหารชีวิตบางฐานความผิด ยกเลิกการใช้กฎหมายที่ขัดหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

.....

กลุ่มเปราะบาง

1) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

<u>ก. สภาพปัญหา</u>

1. การขาดการศึกษาที่มีคุณภาพและเพียงพอที่จะสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต
2. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นของเด็กและเยาวชนยังคงมีมาก
3. การถูกเลือกปฏิบัติของนักเรียนนักศึกษาหญิงที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร
4. เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดยังคงเผชิญกับตราบาปทางสังคมต่างๆ เมื่อพ้นโทษ
5. การค้ามนุษย์ในธุรกิจที่มีการใช้แรงงานเด็กและเยาวชนอย่างผิดกฎหมาย
6. แนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวยังคงขาดความชัดเจน

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

<u>**ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ**</u> ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. พัฒนาศักยภาพและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของเด็ก โดยการมุ่งเน้นการให้การศึกษาอย่างมีคุณภาพ
2. เร่งกระจายทรัพยากรที่จำเป็นไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า
3. กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร
4. ปรับปรุงการจัดเก็บบันทึกประวัติเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดซึ่งพ้นโทษแล้ว ให้สอดคล้องกับหลักสากลที่ถือว่าการลงโทษเด็กและเยาวชนตั้งอยู่บนหลักการแก้ไข เพื่อประโยชน์ของเด็กเอง
5. เร่งปราบปรามปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย
ทั้งในธุรกิจที่ผิดกฎหมายโดยตรง และธุรกิจที่มีแนวปฏิบัติต่อแรงงานเด็กและเยาวชนอย่างผิดกฎหมาย
6. กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานต่อการให้สวัสดิการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าว

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

2) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

<u>ก. สภาพปัญหา</u>

1. ระบบประกันสุขภาพของประเทศมีแนวโน้มว่าจะขาดความยั่งยืนในทางการคลัง โดยเฉพาะ ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งเป็นหลักประกันสุขภาพหลักของผู้สูงอายุจำนวนมาก
2. เบี้ยสงเคราะห์คนชรายังคงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ
3. ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงขาดความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีพท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

<u>**ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ**</u> ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. เร่งจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน โดยเน้นด้านที่จำเป็นสู่สังคมผู้สูงอายุ
2. ปรับอัตราเบี้ยสงเคราะห์คนชราให้เพียงพอต่อค่าครองชีพ โดยพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอัตราเบี้ยสงเคราะห์เพิ่มเติมจากอายุ
3. เร่งให้การศึกษาและฝึกฝนทักษะที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้อย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

3) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสตรี

ก. สภาพปัญหา

1. การกระทำความรุนแรงต่อสตรียังคงมีอยู่มาก เช่นการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สมรส หรือคู่รัก และการคุกคามและการล่วงละเมิดทางเพศ ทางร่างกายและวาจาในที่ทำงาน ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน

2. ธุรกิจการค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก เช่น การค้าบริการทางเพศ ยังคงมีมากในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1.ปรับเปลี่ยนทัศนคติค่านิยมของสังคมไปสู่ค่านิยมที่เคารพความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายทั้งในครอบครัวและทางสังคมอื่นๆ

2. ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการเพื่อสตรีและครอบครัวอย่างบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการเข้าสู่ธุรกิจการค้ามนุษย์

3. พัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรี และการแจ้งความการพบเห็นการกระทำรุนแรงต่อสตรี

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

4) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้พิการ

ก. สภาพปัญหา

1. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการในสถานที่สาธารณะยังคงมีจำนวนไม่เพียงพอ ไม่สามารถใช้ได้จริง หรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2. สถานศึกษาเฉพาะสำหรับผู้พิการยังคงมีจำนวนน้อย

3. ผู้พิการยังคงถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งในการเข้าสมัครงาน หรือจากผู้ร่วมงานในกรณีที่ได้เข้าทำงานแล้ว

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. บูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ

2. พัฒนาช่องทางการเชื่อมโยงผู้พิการและสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ

3. เร่งปรับทัศนคติของนายจ้างและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อผู้พิการ สร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เคารพสิทธิของกลุ่มผู้ร่วมงาน ใช้มาตรการต่างๆเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการในที่ทำงาน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

5) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มอาชีพเกษตรกร/ ผู้ใช้แรงงาน

ก. สภาพปัญหา

1. การขาดแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของแรงงานและบุตรหลายของแรงงานต่างด้าว
2. ผลกระทบเชิงลบจากเกษตรกรรมพันธะ
3. การขาดสิทธิในที่ดินทำกินของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มชาติพันธุ์
4.การขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. พัฒนาแนวทางการจัดสรรสวัสดิการแก่แรงงานและบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในทุกมิติอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านสวัสดิการสังคม การศึกษา และการสาธารณสุข
2. ให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับผลดีและผลเสียของเกษตรกรรมพันธะสัญญา
3. ระบุแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินและจัดหามาตรการป้องกันและบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่ไม่เป็นธรรมจากภาษีที่ดิน
4. เร่งรัดกระบวนการยุติธรรมให้นายจ้างผู้กระทำความผิดต้องรับโทษ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

6) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ป่วย (กลุ่มผู้ติดเชื้อ/กลุ่มผู้เสพยา)

ก. สภาพปัญหา

1. การถูกตีตราและขาดการยอมรับจากครอบครัวและสังคมของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) และผู้ติดเชื้อเอดส์ (AIDS)
2. การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน
3. การขาดการติดตามการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพของผู้พ้นโทษในคดียาเสพติดส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตและการมีอาชีพ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขเอดส์อย่างต่อเนื่องในการปรับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อ

2.รัฐควรออกมาตรการหรือนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อมสำหรับการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อ

3.รัฐควรสร้างระบบการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ โดยสอดส่องติดตาม ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา สร้างความร่วมมือในการสนับสนุนกลุ่มธุรกิจเพื่อสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

7) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ และผู้ไร้ที่พักพิง

ก. สภาพปัญหา

1. การไม่ได้รับการแจ้งเกิดของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องที่ทุรกันดารและไม่ได้รับการช่วยเหลือในการขอสัญชาติจากรัฐ
2. การทุจริตคอรัปชั่นและความด้อยประสิทธิภาพในกระบวนการขอสัญชาติ
3. การเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคมต่างๆ ของรัฐ
4. การจำกัดเสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐานและจำกัดสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. จัดตั้งศูนย์ประจำท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือการแจ้งเกิดและขอสัญชาติของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเกิดในท้องที่ทุรกันดาร
2. สร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการเจรจาระหว่างภาครัฐและประชาชนที่ชัดเจน จัดตั้งกองทุนเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของภาครัฐ
3. ติดตามการบังคับใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ติดตามผลของมาตรการขยายการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลและการประกันสังคม โดยไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์หรืออุปสรรคทางภาษาให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

8) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

ก. สภาพปัญหา

1. การขาดกฎหมายรองรับสิทธิด้านชีวิตคู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ
2. การขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อห้ามการเลือกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. ดูแลติดตามให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎหมายฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558
2. เร่งดำเนินการให้ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางมีผลใช้บังคับ อาทิ ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ...
3. ส่งเสริมภาคธุรกิจให้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยออกมาตรการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมรณรงค์เพื่อให้มีการจ้างงานกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียม ขจัดนโยบายภายในองค์กรที่เป็นการแบ่งแยกในเรื่องของเพศ
4. ดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องที่ช่วยส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมให้มีความเข้าใจและยอมรับในการมีอัตลักษณ์ทางเพศและการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

9) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ก. สภาพปัญหา

1. การถูกละเมิดสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. เร่งผลักดันให้ ร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ. .... มีผลใช้บังคับและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสากล มีมาตรการในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม
2. การออกมาตรการคุ้มครองสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน สอบสวนคดีการข่มขู่ คุกคาม และทำร้าย และประกันว่านักปกป้องฯจะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับปฏิญญาสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
3. การประกันให้มีการดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคง อย่างเป็นกลาง อิสระ และโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ของประเทศและนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

10) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องขัง (ผู้ถูกกล่าวหา/ผู้ต้องหา/ นักโทษเด็ดขาด)

ก. สภาพปัญหา

1. ผู้ถูกกล่าวหาที่มีทะเบียนประวัติอาชญากร มีลายนิ้วมือระหว่างการสอบสวน แม้เมื่ออัยการสั่งไม่ฟ้องคดี หรือสั่งฟ้องแต่ศาลยกฟ้องเพราะไม่มีความผิด ยังมีประวัติการกระทำผิดทำให้เสียประโยชน์และประวัติในการทำงาน
2. การขาดการรับรู้การเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง
3. ผู้ไม่มีสถานะทางสัญชาติไม่ได้รับการดูแลจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม
4. ความแออัดในเรือนจำ
5. การใช้เครื่องพันธนาการนักโทษ
6. กลุ่มนักโทษคดีรอประหารชีวิต เป็นภาระกับงบประมาณของรัฐในการดูแล

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. การใช้การเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการยุติธรรมเช่น การจัดตั้งศาลพิเศษยาเสพติด เพื่อเป็นทางเลือกในการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ
2. การใช้วิธีการเบี่ยงเบนคดี การใช้เรือนจำชุมชน พักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ และให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม โดยมีโปรแกรมทางสังคมไว้รองรับ
3.การใช้วิธีการพักโทษชั่วคราว
4. การกำหนดโทษระดับกลาง เช่น ใช้การไม่ลงโทษจำคุกแต่ใช้การคุมประพฤติเข้มงวดกว่าปกติมารายงานตัวถี่บ่อย การใช้ EM การใช้การคุมขังที่บ้าน
5. การเพิ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต สร้างนักจิตวิทยา และที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพจิต
6. การใช้เครื่องพันธนาการควรพิจารณา จากความจำเป็น ความเสี่ยง และนักโทษเป็นอันตรายคุกคาม
7. พัฒนาระบบทะเบียนประวัติอาชญากรของตำรวจ มีการปรับให้เป็นปัจจุบัน เป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา
8. ส่งเสริมให้มีการนำข้อกำหนดกรุงเทพ และข้อกำหนดแมนเดลลาไปใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทุกแห่ง
9. การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน มาพัฒนาระบบการดูแลผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

11) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้พ้นโทษ

ก. สภาพปัญหา

1. การเข้าถึงการสร้างงานสร้างอาชีพ

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1.การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้ผู้พ้นโทษเพื่อสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยสร้างอาชีพให้ผู้พ้นโทษ ต้องจัดให้มีที่ปรึกษาด้านอาชีพเพื่อตรวจวัดความสามารถของผู้พ้นโทษ

2.การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน มาพัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

12) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย/ผู้ตกเป็นเหยื่อ (เหยื่ออาชญากรรม เหยื่อค้ามนุษย์ เหยื่อที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เหยื่อความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น)

ก. สภาพปัญหา

1. กลุ่มผู้ตกเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายถูกละเลยไม่ได้คุ้มครอง
2. การเป็นเหยื่อแพะหรือจำเลยบริสุทธิ์
3. เหยื่อค้ามนุษย์

ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

ข. แนวทางแก้ไขที่เสนอไว้ในแผนฯ ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น

1. การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม
2. พัฒนากลไกการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย โดยใช้ wrap around approach ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม
3. การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน มาพัฒนาระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและการให้บริการเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรเพิ่มเติม (ถ้ามีเพิ่มเติม โปรดระบุ)

.....

.....

หมายเหตุ สามารถอ่านร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ซึ่งเป็นฉบับประกอบการวิพากษ์ (ฉบับเต็ม) ได้ที่ https://goo.gl/jjwusz

ขอขอบคุณทุกท่านสำหรับความคิดเห็น
ที่ช่วยเติมเต็มร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ให้ความสำคัญกับมิติประเด็นต่างๆจึงยกร่างแผน เป็นรายด้าน เพื่อสะท้อนความครอบคลุมประเด็นที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชน อีกทั้งให้ความสำคัญกับมิติของกลุ่มเปราะบางต่างๆ ที่เป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวในการได้รับผลกระทบ

เป้าหมายของแผนสิทธิมนุษยชนฯ : เป็นสังคมที่ส่งเสริม สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนอย่างบูรณาการทั้งภาครัฐและธุรกิจและภาคประชาสังคม เพื่อนำไปสู่สังคมที่พัฒนาอย่างยั่งยืน

แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน

1. แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยในมาตรา 47 ได้ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของประเทศรายได้ปานกลางที่ได้มีการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในด้านสาธารณสุขไปอย่างก้าวไกลเท่าเทียมกับประเทศรายได้สูงหลายประเทศ เนื่องจากประสบความสำเร็จในการสร้างระบบประกันสุขภาพที่ครอบคลุมประชาชนชาวไทยแทบทุกคน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประเด็นท้าทายที่สำคัญอีกหลายประการที่จำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงในการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขของประชาชนในอนาคต อาทิ การพัฒนาการเข้าถึงระบบประกันของประชาชนผู้มีสิทธิในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มเปราะบาง การเร่งสร้างความเป็นธรรมระหว่างผู้เอาประกันทั้งสามระบบของประเทศ ตลอดจนการสร้างความพร้อมทางสาธารณสุขและทางการคลังของประเทศในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น

สภาพปัญหา

1. **การเข้าไม่ถึงสิทธิการรักษาและหลักประกันสุขภาพของนักโทษ ผู้ยากไร้ ผู้เร่ร่อน และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล** ในทางนิตินัยแล้วผู้ถือบัตรประชาชนทุกคนที่ไม่ได้อยู่ภายใต้สวัสดิการของข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ หรือระบบประกันสังคม ย่อมเป็นผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยทันที อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงนั้น ประชาชนชาวไทยผู้ถือกำเนิดในประเทศไทย หรือมีบิดามารดาเป็นคนไทยอีกจำนวนหนึ่งยังคงไม่มีบัตรประชาชน จึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา และการเมืองการปกครอง ที่พึงมีได้ อันมีสาเหตุหลายประการ อาทิ การที่ผู้ไม่มีบัตรไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติตนเองได้ การที่ผู้ไม่มีบัตรไม่ตระหนักถึงสิทธิของตนที่เสียไปเนื่องจากไม่เห็นประโยชน์ของการถือบัตรประชาชนหรือไม่ประสงค์จะทำบัตร ตลอดจนการที่ผู้ไม่มีบัตรบางกลุ่มอาจไม่อยู่ในสถานะที่เอื้อต่อการจัดทำบัตร เช่น กลุ่มคนเร่ร่อน ยากไร้ และกลุ่มนักโทษ เป็นต้น นอกจากนี้ ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางจังหวัดของภาคเหนือ และภาคใต้ ยังคงขาดการเข้าถึงทรัพยากรทางด้านสาธารณสุขในทางปฏิบัติ เนื่องจากแม้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพระบบใดระบบหนึ่ง แต่คุณภาพของทรัพยากรทางด้านสาธารณสุขในเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยยังคงไม่เท่าเทียมกับทรัพยากรในเขตเมืองขนาดใหญ่ และไม่เพียงพอที่จะรักษาโรคที่ซับซ้อน อีกทั้งการเข้ารับการรักษาจากสถานบริการในเขตเมืองขนาดใหญ่ยังมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและที่พักอาศัยชั่วคราวที่ค่อนข้างสูง จึงทำให้ไม่สามารถเข้ารับการรักษาที่จำเป็นได้ในทางปฏิบัติ

2. **ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหลักประกันสุขภาพแต่ละระบบ** ในปัจจุบันแม้กฎหมายจะได้ระบุให้ประชาชนไทยทุกคนมีสิทธิได้รับสวัสดิการสุขภาพขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำสูงระหว่างสวัสดิการแต่ละระบบ ทั้งในเรื่องสิทธิประโยชน์ (Benefit) ที่ได้รับ และการสมทบเข้ากองทุน (Contribution) โดยระบบประกันสังคมเป็นระบบเดียวที่มีการบริหารจัดการทางการเงินการคลังที่แยกเป็นการเฉพาะ และเบิกจ่ายจากกองทุนประกันสังคมไม่ใช่งบประมาณแผ่นดินดังเช่นอีกสองระบบ จึงมีการกำหนดข้อจำกัดค่อนข้างมากเพื่อสร้างความยั่งยืนของกองทุน และส่งผลให้สัดส่วนสิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเทียบกับการสมทบเข้ากองทุนของผู้เอาประกันในระบบประกันสังคมต่ำกว่าผู้อยู่อีกสองระบบอย่างมาก และก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างผู้เอาประกันในแต่ละระบบ
3. **กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกและไม่ถูกกฎหมายยังคงขาดโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพเท่าที่ควร** เนื่องจากโรงพยาบาลหลายแห่งมักไม่ต้องการขายบัตรประกันสุขภาพให้แรงงานต่างด้าว แม้ว่าแรงงานต่างด้าวนั้นจะเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย เนื่องจากราคาของบัตรไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพยาบาลแรงงานต่างด้าวที่ได้ซื้อบัตร ทั้งนี้ แนวทางการปฏิบัติต่อแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในเชิงสิทธิมนุษยชน เนื่องจากในทางหนึ่งนั้นสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีพึงได้ มีมาแต่กำเนิด และย่อมไม่สามารถถูกลิดรอนไปได้ ไม่ว่าสถานะของคนผู้นั้นจะเป็นผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่ในอีกทางหนึ่งนั้น การให้สิทธิกับแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายเท่าเทียมกับแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายหรือพลเมืองของประเทศทุกเรื่องนั้น ก็ย่อมเป็นความไม่เป็นธรรมกับผู้ที่ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่ประสงค์จะกระทำการให้ถูกต้องตามกฎหมายอยู่แล้วหันกลับมากระทำผิดกฎหมาย
4. **การขาดความมั่นคงทางด้านการคลังในการรองรับบริการสาธารณสุขเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ** ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศรายได้ปานกลางประเทศแรกๆ ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของประเทศไทยที่ต้องเร่งพัฒนาโครงสร้างของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้พร้อมรับกับผลิตภาพที่ต่ำลงของประเทศจากแรงงานที่สูงวัยขึ้น ควบคู่ไปกับการควบคุมรายจ่ายด้านสาธารณสุขของประเทศที่เพิ่มขึ้นให้สมดุลกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ลดต่ำลง

แนวทางการแก้ไข

1. **เร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีบัตรประชาชน** และจัดหามาตรการเชิงรุกต่างๆ ในการเข้าสู่และจัดทำบัตรประชาชนให้กับกลุ่มผู้ไม่มีบัตรเป็นการเฉพาะ เช่น การเร่งจัดทำบัตรให้กับผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ เป็นต้น นอกจากนี้ การถือบัตรประชาชนหรือการรักษาบัตรประชาชนไว้อาจเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้เร่ร่อน รัฐจึงอาจพิจารณาการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อทดแทนการมีบัตรให้กับประชาชนทุกกลุ่ม อาทิ การใช้การระบุตัวตนโดยใช้ลายนิ้วมือเพื่อทดแทนการมีบัตร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรพิจารณาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพบแพทย์เฉพาะทางแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยในเขตพื้นที่ห่างไกลที่จำเป็นต้องเดินทางเข้ารับบริการสาธารณสุขเฉพาะทางในเขตเมือง ตลอดจนการพิจารณาการปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณของประเทศอย่างจริงจัง โดยเรียงลำดับความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณให้กับเรื่องที่จำเป็นอย่างเร่งด่วน เช่น ด้านสาธารณสุข
2. **ปรับปรุงแนวทางการร่วมจ่ายและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับของระบบประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบให้เป็นธรรม** โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้เอาประกันในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าและผู้เอาประกันในกองทุนประกันสังคมให้เกิดความเสมอภาคยิ่งขึ้น เช่น การให้สิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานในการเข้ารับบริการทางสาธารณสุขของทั้งสองระบบมาจากเงินงบประมาณเช่นเดียวกัน และการให้ผู้ประกันทั้ง

สองระบบสามารถจ่ายเงินสมทบได้ตามความสมัครใจ และกำหนดให้สิทธิประโยชน์อื่นๆ นอกเหนือจากสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นไปตามการร่วมสมทบของผู้เอาประกันแต่ละคน เป็นต้น

3. **พัฒนาแนวทางการดูแลแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ** โดยการศึกษาเปรียบเทียบประโยชน์และต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบประกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้บริการสาธารณสุขแก่แรงงานต่างด้าวเท่าที่จำเป็นโดยเบิกจ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน ตลอดจนการจัดตั้งกองทุนเป็นการเฉพาะสำหรับกลุ่มแรงงานต่างด้าวโดยจัดเก็บเงินสมทบโดยตรงจากกลุ่มแรงงานต่างด้าวเพื่อไม่ให้เป็นภาระของงบประมาณแผ่นดิน ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดของทรัพยากรของประเทศควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล
4. **ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณของประเทศให้พร้อมรับกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ** โดยให้ความสำคัญเร่งด่วนกับงบประมาณหรือโครงการที่มุ่งเพิ่มผลิตภาพของแรงงานผู้สูงอายุ สามารถขยายอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูง ตลอดจนโครงการที่สามารถลดรายจ่ายด้านสาธารณสุขได้โดยไม่กระทบกับสิทธิในการเข้ารับรักษาพยาบาล เช่น การสาธารณสุขเชิงป้องกันต่างๆ เป็นต้น

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้ป่วย ผู้ติดเชื้อ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ แรงงานต่างด้าว คนเร่ร่อน คนไร้รัฐ นักโทษ ผู้ยากไร้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานประกันสังคม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงยุติธรรม

2. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

สิทธิในด้านการศึกษาได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา และดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ นอกจากนี้ รัฐยังต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน

ทั้งนี้ จากการระดมความเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ในภูมิภาคต่างๆ พบว่า หลายฝ่ายมีความกังวลในคุณภาพการศึกษาที่ได้รับ กล่าวคือ แม้ในทางปฏิบัติเด็กไทยส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาครบจำนวนปีตามที่กำหนดไว้ในระบบการศึกษาภาคบังคับ แต่คุณภาพของการศึกษาที่ได้รับยังคงไม่เพียงพอที่จะเตรียมพร้อมผู้เข้ารับการศึกษาบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างด้อย ให้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างเหมาะสม อีกทั้งกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่รัฐให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ และได้บัญญัติสิทธิในด้านการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะเพิ่มเติมจากสิทธิที่ประชาชนทั่วไปพึงได้รับ ยังคงประสบปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติในสถานศึกษาในลักษณะต่างๆ ทั้งในด้านการขาดการเข้าถึงอุปกรณ์ในการศึกษาที่จำเป็นตลอดจนการถูกรังเกียจเดียดฉันท์ในสถานศึกษาเป็นบางครั้ง นอกจากนี้ นักเรียนนักศึกษาหญิงที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ยังอาจถูกเลือกปฏิบัติหรือถูกรังเกียจจากกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มครูอาจารย์เอง

สภาพปัญหา

1. **ความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างเด็กจากครอบครัวที่มีความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลมาจากการกระจายของทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท อีกทั้งในบางครั้ง ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนยังอาจไม่เห็นความสำคัญจากการศึกษา หรือไม่ประสงค์จะให้เด็กเข้าศึกษาเนื่องจากจะส่งผลให้ครอบครัวต้องขาดรายได้ ทั้งนี้ ยังมักเกิดปัญหาที่เด็กจากครอบครัวฐานะยากจน ไม่สามารถจ่ายค่าเดินทางในการไปโรงเรียนได้ เนื่องจากมักอาศัยในพื้นที่ห่างไกลที่การคมนาคมลำบาก หรือขาดช่องทางการคมนาคมสาธารณะต่างๆ บุตรของผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มคนไร้สัญชาติยังคงมีปัญหาในการเข้าถึงการศึกษาจากการที่สถานศึกษาบางแห่งไม่รับรองสถานะของเด็กไร้สัญชาติ และยังมีการเลือกปฏิบัติของบุคลากรทางการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวที่ยากไร้และครอบครัวที่มีฐานะดี เป็นต้น
2. **การขาดแนวทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีคุณภาพ** ที่เปลี่ยนวิธีการเรียนจากการเน้นการท่องจำไปสู่การเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนให้เด็กได้เข้าถึงวิธีการค้นหาความรู้ด้วยตัวเอง ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และสร้างให้เด็กรู้จักคิด และต่อยอดความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ แม้สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติแล้วตัวชี้วัดทางการศึกษาต่างๆ มักเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย อัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษา ที่อาจไม่ได้สะท้อนคุณภาพของการศึกษาที่รัฐจัดสรรให้เท่าที่ควร คุณภาพของการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับจึงมักถูกกำหนดโดยกลไกตลาดในลักษณะที่ว่า นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้สูงที่สามารถจ่ายค่า

เล่าเรียนในระดับสูงได้ก็จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงจากโรงเรียนที่ดีกว่านักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำที่จำเป็นต้องรับการศึกษาที่มีคุณภาพต่ำกว่าตามแต่ที่รัฐจะกำหนดให้

3. **การถูกเลือกปฏิบัติของคนบางกลุ่มในสถานศึกษา** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มนักเรียนนักศึกษาผู้พิการที่ยังขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษา หรือการที่สภาพของสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการศึกษาของผู้พิการ ตลอดจนการถูกเลือกปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ติดเชื้อ HIV หรือกลุ่มนักเรียนนักศึกษาหญิงที่ตั้งครรภ์ ซึ่งมักถูกบีบบังคับให้ลาออก ประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ โดยแม้จะมีกฎหมายห้ามสถานศึกษาเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมกับคนในกลุ่มดังกล่าวอย่างไม่เป็นธรรมแล้วก็ตามแต่ก็ยังขาดการบังคับใช้ หรือเอาผิดผู้ที่ละเมิดกฎดังกล่าว
4. **การขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับ การศึกษาของบุตรของแรงงานแฝงที่อยู่อาศัยในพื้นที่** ที่ใช้ทรัพยากรทางด้านการศึกษาร่วมกับคนในพื้นที่ แต่ไม่นับรวมอยู่ในทะเบียนประชากรในพื้นที่ จึงส่งผลให้พื้นที่ไม่ได้รับงบประมาณทางด้านการศึกษาอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ แนวทางการปฏิบัติต่อแรงงานต่างด้าวหรือบุตรของแรงงานต่าวด้าวที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในเชิงสิทธิมนุษยชน เนื่องจากในทางหนึ่งนั้นสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีพึงได้และมีมาแต่กำเนิดที่ย่อมไม่สามารถถูกลิดรอนไปได้ ไม่ว่าสถานะของคนผู้นั้นจะเป็นผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่ในอีกทางหนึ่งนั้น การให้สิทธิกับแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายทุกเรื่องอย่างเท่าเทียมกันกับแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายหรือพลเมืองของประเทศนั้น ก็ย่อมเป็นความไม่เป็นธรรมกับผู้ที่ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่ประสงค์จะกระทำการให้ถูกต้องตามกฎหมายอยู่แล้วหันกลับมากระทำผิดกฎหมาย

แนวทางแก้ไข

1. **เร่งจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียมกันยิ่งขึ้น** โดยพิจารณาการให้เงินช่วยเหลือพิเศษแก่ครูในสถานศึกษาในที่พื้นที่ห่างไกลในระดับที่พอเพียงที่สามารถกระจายทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้ปกครองของนักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน อาทิ การจัดให้มีโครงการอาหารกลางวันฟรี และการจัดให้มีการฝึกอาชีพควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาสามัญต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เรียนเป็นประโยชน์ สามารถใช้ประกอบอาชีพได้จริง
2. **เร่งเพิ่มสัดส่วนงบลงทุนของกระทรวงศึกษาให้สูงขึ้น** โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบลงทุนในโครงการที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนโดยตรง กลุ่มนักเรียนนักศึกษาในเขตชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษ อาทิ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย และผู้พิการ เป็นต้น
3. **ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการเข้าศึกษาของผู้พิการ** ทั้งในด้านอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็น และปัจจัยแวดล้อมในสถานศึกษาต่างๆ โดยควรศึกษาพิจารณาความเหมาะสมในด้านการประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) ควบคู่ไปด้วยว่าพื้นที่ควรมีผู้พิการอยู่จำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมในการจัดให้มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในด้านใดบ้าง อีกทั้งยังควรพิจารณาจัดสรรเงินช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ทุนการศึกษา และค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับการเดินทางและการครองชีพ แก่นักศึกษาผู้พิการที่ต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อศึกษาในสถานศึกษาที่มีอุปกรณ์การศึกษาสำหรับผู้พิการเป็นการเฉพาะอีกด้วย
4. **เร่งปลูกฝังและสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนตั้งแต่วัยเรียน** เพื่อลดปัญหาเลือกปฏิบัติ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มเด็กที่มีความเปราะบาง เช่น กลุ่มนักเรียนที่มีฐานะยากจน ผู้พิการ

ผู้ติดเชื้อ ตลอดจนนักเรียนนักศึกษาหญิงที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรบังคับใช้มาตรการลงโทษบุคลากรในสถานศึกษาที่ละเลยหรือเพิกเฉยให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยอาจกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเป็นหน่วยงานรับปัญหาร้องทุกข์และดูแลเรียกร้องค่าชดเชยให้กับนักศึกษาที่ถูกละเมิดสิทธิโดยตรง แทนการต่อสู้ในทางคดีซึ่งผู้ฟ้องร้องมักต้องแบกรับต้นทุนสูง

5. **พัฒนาแนวทางการดูแลบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในด้านการศึกษาอย่างเป็นระบบ** โดยคำนึงถึงความสมดุลของการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรมระหว่างบุตรหลานของแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว และความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งแนวทางในการดูแลดังกล่าวอาจแตกต่างกันไปตามจำนวนและประเภทของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาอาจควรพิจารณาปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับจำนวนเด็กในพื้นที่ทั้งหมด ทั้งบุตรของแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว เพื่อให้ตอบสนองความต้องการทรัพยากรทางการศึกษาที่แท้จริงในพื้นที่

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้พิการ สตรี แรงงานต่างด้าว ผู้ติดเชื้อ คนเร่ร่อน คนไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ยากไร้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานประกันสังคม

3. แผนสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กล่าวรับรองสิทธิในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 43 วรรค 2 ว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาของประเทศทางอุตสาหกรรมแบบก้าวกระโดดในอดีต และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาที่ช่วยให้มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้มากขึ้น กลับเริ่มส่งผลเสียต่อมนุษย์เองในด้านต่างๆ ทั้งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มเสื่อมโทรม ความไม่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรงกว่าในอดีต ตลอดจนผลเสียในเชิงสุขภาพทั้งทางตรงจากการใช้เทคโนโลยี เช่นยาปราบศัตรูพืชในการทำการเกษตรกรรมแบบใหม่ และทางอ้อมจากคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่างๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ที่ลดลง จึงเป็นประเด็นท้าทายที่รัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลระดับการพัฒนาของประเทศให้เหมาะสมจะต้องสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

สภาพปัญหา

1. **การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ** การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาแม้จะส่งผลให้ระดับรายได้เฉลี่ยต่อประชากรเพิ่มขึ้น และจำนวนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่มักส่งผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก อาทิ การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งก่อให้เกิดการขาดความสมดุลของระบบนิเวศน์และส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งเรื่องน้ำ ดิน และอากาศ ตลอดจนการเร่งการทำเกษตรกรรมโดยใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช ตลอดจนปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐซึ่งอาจไม่ได้ผ่านกระบวนการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวนี้จัดเป็นปัญหาในเชิงสิทธิมนุษยชนเนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นแต่เพียงกับผู้ประกอบการเท่านั้น หากยังส่งผลต่อบุคคลอื่นๆ ที่มีสิทธิในการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
2. **ผลกระทบจากเกษตรกรรมพันธะสัญญา** เกษตรกรรมพันธะสัญญา (Contract farming) เป็นนวัตกรรมทางเกษตรกรรมใหม่ที่แพร่หลายเป็นอย่างมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้ง เกษตรกรผู้ทำสัญญาอาจไม่ทราบผลกระทบในเชิงลบที่มักแฝงอยู่จากสัญญาดังกล่าว อาทิ การทำเกษตรกรรมเพื่อนำผลิตผลส่งผู้รับซื้อจากต่างชาติโดยใช้ปุ๋ยเคมีที่ทำลายคุณภาพของดินเป็นระยะเวลานาน ซึ่งนับเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนในรูปแบบหนึ่งที่คล้ายคลึงกับปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค โดยแม้จะเป็นการทำสัญญาโดยใจสมัครทั้งสองฝ่าย แต่ก็อาจนับได้ว่าเป็นสัญญาที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียมของข้อมูลของทั้งฝ่าย ซึ่งไม่เป็นธรรมและเป็นการละเมิดสิทธิของเกษตรกรชาวไทย
3. **ปัญหาการถูกละเมิดของประชาชนโดยสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ** ซึ่งจัดเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิระหว่างเอกชนด้วยกันจากการที่โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยควันเสีย น้ำเสีย หรือกากของเสียต่างๆ จากการผลิต โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่โดยรอบ อีกทั้งยังมักหลบเลี่ยงที่จะจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสมให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาการที่หน่วยงานของรัฐออกใบอนุญาตให้กับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมบางแห่งโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่อย่างเพียงพอ

ผู้ได้รับผลกระทบหลายรายซึ่งเป็นประชาชนรายย่อยที่ขาดกำลังหรือความรู้ทางสิทธิและกฎหมายจึงมักยอมรับสภาพผลกระทบดังกล่าวโดยมิได้ฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยจากผู้กระทำผิด

4. **กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ต่างๆ ยังคงไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลายาวนานก่อนมีการประกาศใช้กฎหมาย** โดยแม้กฎหมายหลายฉบับจะมีเนื้อหาเป็นการละเมิดสิทธิประชาชนที่อาศัยอยู่แต่ก่อน แต่ประชาชนซึ่งในความเป็นจริงเป็นผู้เสียหายกลับตกเป็นผู้กระทำความผิด ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นทางสิทธิมนุษยชนที่ซับซ้อน เนื่องจากในทางหนึ่งนั้น รัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลสวัสดิการโดยรวมทั้งหมดของประเทศเพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติเป็นไปอย่างยั่งยืนที่สุดก็ควรมีมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรตามสมควรเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม แต่ในอีกทางหนึ่งนั้น แนวทางหรือมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรในบางรูปแบบก็อาจไปละเมิดสิทธิมนุษยชนในบางมิติ เช่น สิทธิในการมีที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยแต่เดิมได้

แนวทางแก้ไข

1. **เน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน** ที่สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้มีการพิจารณาปรับใช้ตัวชี้วัดของการพัฒนาในมิติต่างๆ ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ในการวัดผลการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชน
2. **สร้างความตระหนัก และประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของเกษตรกรรมพันธะสัญญา** เพื่อให้เกษตรกรที่ประสงค์จะทำสัญญาตัดสินใจได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ และสมมาตรระหว่างคู่สัญญา ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายที่จำเป็นเพื่อให้เกษตรกรที่ประสงค์จะทำสัญญาไม่ถูกเอาเปรียบจากคู่สัญญาซึ่งมักเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีทรัพยากรและอำนาจต่อรองสูงกว่า
3. **เร่งบังคับใช้กฎหมายทางสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดและกฎหมายที่เอาผิดหน่วยงานของรัฐที่ละเลยการควบคุมหรือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น** เพื่อให้เจ้าของสถานประกอบการและอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่างๆ ที่ปล่อยของเสียจากการผลิตที่ส่งผลกระทบเชิงลบกับประชาชนในเขตพื้นที่โดยรอบโรงงานได้ตระหนักรู้ว่า หากกระทำความผิดจะถูกลงโทษอย่างรวดเร็วและรุนแรง นอกจากนี้ ยังควรเร่งสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ต่อสู้คดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นการเฉพาะ โดยที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ต้องออกทุนทรัพย์ในการฟ้องร้องเอง เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้ว ผู้เสียหายผู้มีรายได้น้อยมักไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในการฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยเอาจากผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง
4. **ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้** ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นการหารือร่วมระหว่างทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงนักกฎหมายเท่านั้น หากยังควรให้มีตัวแทนและผู้เชี่ยวชาญจากหลายฝ่ายอื่นๆ อาทิ ด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนตัวแทนชาวบ้านเข้าร่วมหารือเพื่อปรับปรุงกฎหมายให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย นอกจากนี้ ยังควรมีมาตรการที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนที่ช่วยบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับประชาชนผู้ดำรงชีวิตในพื้นที่มาอย่างยาวนานก่อนการประกาศใช้กฎหมาย

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มเกษตรกร ผู้อาศัยในเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ผู้บริโภค กลุ่มชาติพันธุ์ คนเร่ร่อน คนไร้รัฐ ผู้ยากไร้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4. แผนสิทธิมนุษยชนด้านที่อยู่อาศัย

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ 2560 จะไม่ได้กำหนดเป็นการชัดแจ้งถึงสิทธิของพลเมืองในการมีที่อยู่อาศัยแต่ก็ได้มีการแสดงเจตนารมณ์ดังกล่าวไว้ในกฎหมายรองลงไป อาทิ พระราชบัญญัติการเคหะแห่งชาติ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ซึ่งระบุวัตถุประสงค์ไว้ว่าเพื่อจัดให้มีเคหะเพื่อให้ประชาชนได้มีที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งจัดให้มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัย นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ 2560 มาตรา 37 ยังได้มีการกล่าวถึงการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ไว้เป็นการเฉพาะว่าให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของ ทั้งนี้ ประเด็นท้าทายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในด้านที่อยู่อาศัยที่สำคัญในช่วงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 4 ประกอบด้วย การให้เงินชดเชยอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนเป็นจำนวนมากจากการลงทุนโครงการเครือข่ายคมนาคมขนาดใหญ่ของรัฐบาลหลายโครงการ ทั้งการก่อสร้างรถไฟฟ้าและรถไฟความเร็วสูง การออกแบบโครงสร้างภาษีมรดกและภาษีที่ดินที่เป็นธรรมและไม่เกิดผลกระทบกับผู้มีรายได้น้อย ตลอดจนประเด็นเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์

สภาพปัญหา

1. **การชดเชยเยียวยาของภาครัฐแก่ผู้ที่จะถูกเวนคืนที่ดินไม่เพียงพอ** ปัญหาการเวนคืนที่ดินเป็นปัญหาสำคัญที่คาดว่าจะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้มีการพัฒนาโครงข่ายการขนส่งมวลชนจำนวนมาก โดยปัญหาสำคัญที่มักเกิดขึ้น คือ การไม่ได้รับเงินชดเชยที่เพียงพอกับมูลค่าที่ดินและการขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงให้กับประชาชนทุกคนที่จะได้รับผลกระทบทราบ โดยในทางกฎหมายแล้ว แม้รัฐจะถือสิทธิเหนือเอกชนในการที่จะเวนคืนที่ดินเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะได้ แต่เอกชนผู้เป็นเจ้าของที่ดินก็ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับเงินชดเชยที่เหมาะสมตามที่ได้รองรับไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม อัตราการจ่ายเงินชดเชยจากการเวนคืนที่ดินที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมักอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าท้องตลาดมาก การให้เงินชดเชยที่ไม่เพียงพอจากการเวนคืนที่ดินจึงนับเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในเชิงสิทธิมนุษยชนที่รัฐอาจเป็นผู้ละเมิดสิทธิเอกชนเสียเอง
2. **ประเด็นเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์** ปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญในเขตภูมิภาค โดยหลายแห่งมีการเข้าอยู่อาศัยและจับจองที่ดินทำกินของประชาชนมาอย่างยาวนาน ทั้งโดยประชาชนที่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้ว่าเป็นคนไทยและประชาชนที่ยังขาดหลักฐานในการพิสูจน์สัญชาติว่าเป็นคนไทย ซึ่งบ่อยครั้งการจับจองที่ดินดังกล่าวเป็นการจับจองโดยพฤตินัยที่มีมาก่อนกฎหมายที่ดินหลายฉบับ ต่อมาเมื่อมีกฎหมายจึงส่งผลให้ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่แต่เดิมตกเป็นผู้บุกรุกที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินของรัฐและถูกบังคับให้ย้ายออกโดยไม่ได้เงินชดเชย หรือหากไม่ย้ายออกก็จะมีความผิดทางอาญา
3. **ผลกระทบจากภาษีที่ดิน** ในปัจจุบันได้เริ่มมีแนวคิดที่จะปฏิรูปภาษีมรดกและภาษีที่ดินให้มีความก้าวหน้า (Progressive) มากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ทั้งในเชิงการคลังให้รัฐมีรายได้มากขึ้น และเพื่อการกระจายทรัพยากรในการประกอบอาชีพและรายได้ให้เท่าเทียมกันยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีมรดกและที่ดินในอัตราก้าวหน้าที่เพิ่มขึ้นตามมูลค่าของทรัพย์สินหรือขนาดที่ดินอาจส่งผลกระทบที่ไม่เป็นธรรมกับครัวเรือนที่มีทรัพย์สินอยู่ในรูปของที่ดินจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมที่แม้มีฐานะยากจนแต่อาจถือครองที่ดินเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นมรดกตกทอดของครอบครัว โครงสร้างภาษีดังกล่าวจึงอาจก่อภาระแก่เกษตรกรหรือผู้มีรายได้น้อยแต่มีสินทรัพย์ในรูปของที่ดินบางกลุ่มอย่างไม่เป็นธรรม

แนวทางแก้ไข

1. **ปรับปรุงราคาที่ดินที่ประเมินโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นปัจจุบันและสะท้อนราคาที่แท้จริงในตลาด** เพื่อช่วยให้การชดเชยเงินเยียวยาแก่ผู้ที่ต้องถูกเวนคืนที่ดินเป็นไปอย่างยุติธรรม ทั้งนี้ ควรปรับเปลี่ยนแนวคิดในการชดเชยเงินเยียวยาของรัฐจากการมุ่งจ่ายเงินเยียวยาการเวนคืนที่ดินให้น้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อการประหยัดงบประมาณของรัฐ ไปสู่การจ่ายเงินเยียวยาที่สร้างความสมดุลระหว่างการรักษาประโยชน์ของรัฐในการประหยัดงบประมาณ และการรักษาสิทธิของเอกชนผู้ได้รับความเสียหายที่ควรได้รับเงินเยียวยาอย่างยุติธรรมและสอดคล้องกับราคาที่แท้จริงในตลาด
2. **ระบุแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดิน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการเยียวยาต่างๆ ให้กับประชาชนผู้จับจองที่ดินมาเป็นระยะเวลานานที่ต้องตกเป็นผู้บุกรุกที่ดินภายหลังการมีกฎหมายที่ดินบังคับใช้ อาทิ การให้เงินเยียวยาที่เหมาะสมหรือการจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่แก่ผู้ที่ถือครองที่ดินดังกล่าวมาเป็นระยะเวลานานก่อนการประกาศใช้กฎหมาย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนกฎหมายบางข้อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน
3. **จัดหามาตรการบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่ไม่เป็นธรรมจากภาษีที่ดิน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองซึ่งต้องแบกรับภาษีที่ดินเป็นจำนวนมากเนื่องจากที่ดินที่ถือครองมีราคาประเมินสูง โดยอาจควรพิจารณาหลักเกณฑ์ในการเก็บหรือยกเว้นการเก็บภาษีที่กว้างขวางมากขึ้นนอกเหนือจากการพิจารณามูลค่าของทรัพย์สินเป็นหลักเท่านั้น อาทิ สภาพการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ระยะเวลาการครอบครองที่ดิน ตลอดจนรายได้ของผู้ถือครองที่ดิน เป็นต้น

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้อยู่อาศัยในเขตเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการคลัง การเคหะแห่งชาติ

5. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่ง

สิทธิมนุษยชนด้านการขนส่งเป็นมิติของสิทธิมนุษยชนที่ได้เริ่มมีการกล่าวถึงอย่างชัดเจนในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 3 ซึ่งต่อมาทางกระทรวงคมนาคมซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หลักในด้านการขนส่งได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ที่มุ่งเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการให้บริการและสร้างความเสมอภาคของประชาชนทุกกลุ่มในการใช้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของรัฐ โดยมีเนื้อหาของแผนปฏิบัติการที่ประกอบด้วย 4 มิติ คือ มิติป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน มิติคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชน มิติพัฒนากฎหมาย กลไกทางกฎหมาย รวมทั้งการบังคับใช้เพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และมิติพัฒนาองค์กรเครือข่าย ทุกภาคส่วนให้มีศักยภาพในการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ จากการระดมความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนในกระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 4 มีประเด็นสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปพิจารณาได้ คือ การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานีขนส่งที่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุที่สามารถใช้ได้จริง การควบคุมราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้า ให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ ตลอดจนการแก้ปัญหาอุบัติเหตุทั้งในและนอกช่วงเทศกาล

สภาพปัญหา

1. **สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานีขนส่งหลายแห่งยังคงไม่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุเท่าที่ควร** หรือบางแห่งได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้แต่ไม่สามารถใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการที่ตัวชี้วัดที่บ่งบอกระดับการพัฒนาทางด้านสิทธิบางตัวอาจยังคงเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนห้องน้ำหรือที่จอดรถสำหรับผู้พิการไม่ใช่ตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ เช่น การที่ผู้พิการสามารถเข้าใช้ในห้องน้ำที่ได้จัดไว้สำหรับผู้พิการหรือที่จอดรถสำหรับผู้พิการได้อย่างแท้จริง
2. **การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการขนส่ง** จากกระทรวงคมนาคมไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการขาดเอกภาพของแต่ละพื้นที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้พิการและผู้สูงอายุ
3. **ราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้า อยู่ในระดับสูงไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ** จากการสำรวจพบว่า ราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ โดยเหตุผลประการหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐได้ให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนในการลงทุนในโครงการดังกล่าวโดยไม่มีการควบคุมราคาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมในภายหลัง ซึ่งส่งผลให้ผู้มีรายได้น้อยที่จำเป็นต้องพึ่งพาการคมนาคมดังกล่าวต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางในสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้
4. **ประชาชนยังขาดความปลอดภัยจากการเดินทาง** ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุของประเทศไทยที่สูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก ปัญหาอุบัติเหตุเป็นปัญหาสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชนเนื่องจากเป็นการทำให้ประชาชนขาดสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งยังทำให้ประเทศเสียทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

แนวทางแก้ไข

1. **พิจารณาการเพิ่มตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ** หรือตัวชี้วัดที่สะท้อนคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการหรือผู้สูงอายุในการใช้บริการคมนาคมขนส่งเข้าไปในการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาการใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ อาทิ การใช้โทษปรับ

ในอัตราสูงและมาตรการตรวจสอบดูแลและลงโทษอย่างจริงจังกับผู้ที่ฝ่าฝืนใช้สาธารณูปโภคต่างๆ ที่ได้จัดไว้กับคนเฉพาะกลุ่มเป็นการเฉพาะ ตลอดจนเพิ่มศูนย์รับการร้องเรียนหากมีการพบปัญหาดังกล่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

2. **บูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการกฎกระทรวงและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หลัก คือ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้มีทิศทางที่สอดคล้องกัน
3. **ควบคุมราคาค่าโดยสารการคมนาคมสาธารณะให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม** และสอดคล้องกับค่าครองชีพและรายได้ของผู้มีรายได้น้อย โดยอาจพิจารณามาตรการทางเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ที่ช่วยควบคุมราคา อาทิ การให้เงินอุดหนุนแก่ประชาชนเฉพาะกลุ่ม หรือการเจรจาเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในสัญญาระหว่างรัฐและบริษัทเอกชนผู้ได้สัมปทาน โดยมุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นเป้าหมายสูงสุด
4. **เร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจากการขนส่งอย่างมีประสิทธิผล** โดยประสานความร่วมมือและทรัพยากรจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และภาคเอกชนต่างๆ เป็นต้น เพื่อเร่งหาแนวทางและมาตรการที่ประสิทธิผลในการแก้ปัญหาอุบัติเหตุจากการขนส่งได้จริงทั้งในและนอกช่วงเทศกาล

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย คนเร่ร่อน คนไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้อาศัยในเขตเมือง ผู้อาศัยในเขตชนบท

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง

6. แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ต่างมีเนื้อหาที่เกี่ยวพันกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ทั้งในด้านการถือครองปัจจัยการผลิตและนโยบายของรัฐที่ต้องจัดสรรสวัสดิการให้กับผู้ยากไร้ตามสมควรและจัดให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ระบุไว้ถึงสิทธิมนุษยชนในด้านเศรษฐกิจได้เป็นการเฉพาะ โดยในส่วนที่ 5 เรื่องสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในมิติที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์ และในส่วนที่ 6 ได้กล่าวไว้ถึงสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตลอดจนสิทธิของบุคคลในการได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงานตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากเนื้อหาดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแล้ว มิติของสิทธิมนุษยชนในด้านเศรษฐกิจยังปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานและพระราชบัญญัติประกันสังคมซึ่งควบคุมระดับค่าแรงขั้นต่ำและประโยชน์อื่นๆที่แรงงานพึงได้รับจากนายจ้างให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ตลอดจนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้กำหนดสิทธิของผู้บริโภคในด้านต่างๆ ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าและบริการ สิทธิในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากสินค้าและบริการ ตลอดจนสิทธิในการได้รับความเป็นธรรมจากการทำสัญญา

สภาพปัญหา

1. **การคุ้มครองผู้บริโภค** ปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในปัจจุบันเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆและการพัฒนาสัญญาณเครือข่ายอินเตอร์เน็ตที่ส่งผลให้การติดต่อกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเป็นไปได้โดยง่าย การพัฒนาดังกล่าวมีประโยชน์ที่สำคัญยิ่งในเชิงเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากทำให้โครงสร้างตลาดของสินค้าและบริการแทบทุกประเภทเข้าใกล้เคียงสภาพความเป็นตลาดแข่งขันแบบสมบูรณ์ (Perfectly Competitive Market) กล่าวคือ เป็นโครงสร้างตลาดที่มีผู้ซื้อผู้ขายจำนวนมากและมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์ในเรื่องของราคาและคุณภาพของสินค้าที่ผู้บริโภคสามารถเปรียบเทียบระหว่างผู้ขายแต่ละรายได้ ส่งผลให้ผู้ขายและผู้ซื้อไม่มีอำนาจทางการตลาด และดุลยภาพในตลาดเข้าสู่จุดที่เป็นประโยชน์กับสังคมสูงสุด อย่างไรก็ตาม จำนวนการซื้อขายที่มากขึ้นก็ได้ส่งผลให้การตรวจสอบคุณภาพสินค้าและบริการเป็นไปได้ยากขึ้นเช่นกัน จึงมีผู้ขายจำนวนมากที่ฉวยโอกาสหลอกลวงผู้บริโภคในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคขึ้น หากไม่ใช่กรณีที่มีทุนทรัพย์สูงแล้ว ผู้บริโภคหลายรายก็มักเลือกที่จะไม่ร้องเรียนเนื่องจากไม่แน่ใจว่าการร้องเรียนดังกล่าวจะเกิดผลแต่อย่างใด อีกทั้งการนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นคดีความไปสู่ศาลก็มักเป็นช่องทางที่มีค่าใช้จ่ายสูงทั้งค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีและค่าเสียโอกาสเวลา และผู้บริโภคที่ฟ้องร้องก็ไม่มีหลักประกันว่าหากชนะคดีจะได้รับค่าสินไหมทดแทนที่เพียงพอชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ ปัจจัยดังกล่าวจึงได้ส่งผลให้ผู้ขายหลายรายไม่เกรงกลัวที่จะกระทำผิดกฎหมาย
2. **สถานประกอบการหลายแห่งยังคงกีดกันบุคคลบางกลุ่ม เช่น ผู้ติดเชื้อ HIV หรือ ผู้พิการเข้าทำงาน** ปัจจุบันแม้จะมีกฎหมายห้ามสถานประกอบการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติกับบุคคลบางกลุ่ม แต่ในทางปฏิบัติแล้วแม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏเป็นที่ชัดแจ้งแล้วว่าเกิดการถูกเลือกปฏิบัติ ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติก็ยังคงมักเลือกที่จะไม่ฟ้องร้องสถานประกอบการที่กระทำความผิดแต่อย่างใด

เนื่องจากการขาดทุนทรัพย์ที่ต้องใช้ในการฟ้องร้อง อีกทั้งยังมีความไม่ชัดเจนว่าหากชนะคดีความดังกล่าวจะได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่ากับการต่อสู้คดีหรือไม่ นอกจากนี้ ในการฟ้องร้องคดีของกลุ่มผู้ติดเชื้อ HIV นั้น กลุ่มผู้ติดเชื้อยังต้องแบกรับต้นทุนทางสังคมอื่นๆ นอกเหนือจากต้นทุนทางการเงินเนื่องจากต้องเปิดเผยให้สาธารณะทราบว่าตนเป็นผู้ติดเชื้อ สถานประกอบการหลายแห่งจึงยังคงกระทำความผิดเนื่องจากไม่เกรงกลัวว่าจะถูกผู้ถูกละเมิดฟ้องร้อง

3. **ปัญหากลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์** ซึ่งถือเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันประกอบด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ 3 ด้าน คือ 1) การแสวงหาผลประโยชน์ในเรื่องเพศจากเด็ก หรือบุคคลต่างๆ ทั้งเพศชายและเพศหญิง 2) ธุรกิจขอทาน ซึ่งมักประกอบด้วยกลุ่มคนพิการ เด็ก และคนชรา และ 3) การค้าแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจการประมง ในปัจจุบันปัญหากลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างของธุรกิจดังกล่าวในหลายแห่งได้เปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่เป็นไปในลักษณะการบีบบังคับ ไปสู่การยินยอมพร้อมใจของทั้งสถานประกอบการและผู้ให้บริการเอง การเข้าแทรกแซงโดยรัฐจึงกระทำได้โดยยาก เนื่องจากเป็นกลุ่มธุรกิจที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ประโยชน์ หรือเห็นว่าตนได้ประโยชน์ มากกว่าจะมองว่าตนถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
4. **ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้** ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในทางเศรษฐศาสตร์อาจไม่ใช่ปัญหา แต่เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนย่อมมีทุนหรือปัจจัยในการดำรงชีวิตและทำมาหาเลี้ยงตนได้ไม่เท่ากันเป็นธรรมดา รายได้ซึ่งเป็นผลจากเหตุที่ไม่เท่ากันนั้นจึงย่อมจะมีความแตกต่างหรือเหลื่อมล้ำกันเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีความเหลื่อมล้ำทางรายได้อาจเป็นผลมาจากการถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของบางกลุ่มบุคคลได้ อาทิ การขาดโอกาสการเข้าถึงเงินทุนในการผลิตหรือการศึกษาซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเชิงโครงสร้างที่กลุ่มบุคคลบางกลุ่มไม่สามารถขยับเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนได้ และก่อให้เกิดสภาวะการติดกับดักความยากจนต่อเนื่องเป็นปัญหาในเชิงพลวัตร
5. **ปัญหาการผูกขาดทางการค้าด้านการเกษตร** ปัญหาการผูกขาดสินค้าการเกษตรเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐควรป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นหรือแก้ไขโดยเร่งด่วน เนื่องจากการกระทำในเชิงธุรกิจที่มุ่งหวังให้เกิดการผูกขาดนั้นเป็นการกระทำที่ผิดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในแง่ของการบั่นทอนทั้งความมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรมของการจัดสรรทรัพยากร ทั้งนี้จากการระดมความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 4 พบว่า เกษตรกรรายย่อยหลายรายประสบปัญหาการต้องรับซื้อปัจจัยในการผลิตต่างๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย แม่พันธุ์และพ่อพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ยาฆ่าแมลง จากบริษัทขนาดใหญ่ที่ได้ผูกขาดธุรกิจทางด้านเกษตรกรรมไว้อย่างยาวนาน ส่งผลให้ราคาปัจจัยการผลิตสูงจากอำนาจผูกขาดของผู้ขาย นอกจากนี้ ยังเป็นการทำลายพืชพันธุ์พื้นเมืองที่เคยปลูกมาแต่เดิมในพื้นที่และความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่เคยมีในอดีต
6. **ปัญหาแรงงานและแรงงานต่างด้าว** ซึ่งรวมถึงการเข้ามาแย่งงานของแรงงานต่างด้าวและการที่แรงงานต่างด้าวบางกลุ่มทั้งที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยอย่างถูกและผิดกฎหมาย ถูกเลือกปฏิบัติในด้านต่างๆ อาทิ การได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม ตลอดจนการขาดสวัสดิการที่พึงได้รับทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา และการสาธารณสุข

แนวทางแก้ไข

1. **บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคและการคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจังและเร่งรัดขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม** เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับทั้งผู้บริโภคและแรงงานที่ถูกล่วงละเมิดว่าจะได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างเหมาะสมหากถูกละเมิดสิทธิ โดยอาจพิจารณาให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นหน่วยงานกลางในการรับปัญหาร้องทุกข์จากผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเป็นตัวแทนผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิในการต่อสู้ในทางคดีโดยไม่ต้องให้ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิต้องแบกรับต้นทุนในการฟ้องร้องเอง
2. **มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ช่วยเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมกับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม** อาทิ การกำหนดมาตรการที่ช่วยให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆของรัฐเป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งอาจมีการพิจารณากำหนดมาตรการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมเป็นพิเศษให้สามารถประกอบอาชีพและแข่งขันในตลาดเสรีกับกลุ่มอื่นๆได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ควรใช้มาตรการทางภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีที่ต้องการมุ่งหวังผลในเชิงการถ่ายโอนทรัพยากรจากผู้มีรายได้มากไปสู่ผู้มีรายได้น้อย เช่น ภาษีที่ดิน และภาษีมรดก อย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดการบิดเบือน (Distortion) ของพฤติกรรมในการจัดสรรทรัพยากรของหน่วยต่างๆในทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่ความสูญเปล่า (Deadweight loss) ของทรัพยากรโดยไม่จำเป็น
3. **เพิ่มศักยภาพของแรงงานไทยให้สามารถแข่งขันกับแรงงานต่างด้าวได้** โดยมุ่งเน้นการยกระดับทักษะของแรงงานไทยให้สามารถเป็นปัจจัยผลิตในอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าสูงแทนการเป็นปัจจัยผลิตในอุตสาหกรรมดั้งเดิมที่เน้นการใช้แรงงานราคาถูกแทนนโยบายการสงวนอาชีพบางด้านให้สำหรับเฉพาะแรงงานไทยซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบจากการขาดแคลนปัจจัยการผลิตด้านแรงงานที่จำเป็นในภาวะการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
4. **จัดตั้งคณะกรรมการรับข้อร้องทุกข์เกี่ยวกับการค้าผูกขาด** ที่ประกอบด้วยกรรมการจากภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้ในทางเศรษฐศาสตร์ กฎหมาย และเกษตรกรรม ที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาว่าการกระทำใดจัดเป็นการกระทำที่มุ่งหวังการผูกขาดของตลาดบ้าง โดยควรคำนึงถึงสิทธิของผู้ค้าประกอบเช่นกัน และตระหนักถึงความจำเป็นในการผูกขาดสินค้าในบางตลาด อาทิ การประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) หรือการเข้าถึงเทคโนโลยีในการผลิตที่ดีกว่า ตลอดจนผลดีที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคจากราคาสินค้าที่อาจต่ำลงจากการประหยัดต่อขนาด โดยควรหามาตรการที่สร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการดำเนินนโยบายเพื่อประโยชน์ร่วมของทุกภาคส่วนทั้งผู้ผลิตรายใหญ่ ผู้ผลิตรายย่อย และผู้บริโภค

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้บริโภค แรงงานไทยและต่างด้าว ผู้ติดเชื้อ เกษตรกร ผู้ยากไร้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานประกันสังคม

7. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง

สถาบันการเมืองการปกครองถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนโดยตรงและกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เนื่องจากเป็นสถาบันที่มีอำนาจในการกำหนดบรรทัดฐานและวางกรอบความประพฤติของบุคคลในสังคมโดยอาศัยการใช้อำนาจของรัฐเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลผ่านการออกกฎหมาย นโยบาย และการบังคับใช้กฎหมาย

แม้ปัจจุบันประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นกรอบในการวางโครงสร้างทางอำนาจของรัฐตลอดจนระบุสิทธิเสรีภาพของประชาชนและอำนาจหน้าที่แห่งรัฐในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสนับสนุนการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และมีกฎหมายปกครองในการวางหลักเกณฑ์การใช้อำนาจการบริหารงานและดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครอง กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินซึ่งกำหนดและวิธีในการปฏิบัติราชการเพื่อวางมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน (มาตรา 3/1 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5)) แต่ในทางปฏิบัติการใช้อำนาจของรัฐซึ่งแม้จะถูกกำกับโดยกรอบกฎหมายดังกล่าว แต่ก็ยังคงประสบปัญหาอันเกิดจากความอ่อนแอในการบริหารราชการแผ่นดินและการทุจริตคอรัปชั่นซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมและส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ติดยาเสพติด กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มสตรี กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้ไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มความหลากหลายทางเพศซึ่งได้รับการสะท้อนผ่านเสียงของประชาชนในแต่ละพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบ ข้อวิพากษ์ขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้ให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพเสมอกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3, มาตรา 27) ซึ่งถือเป็นกรอบกฎหมายสำคัญของสิทธิด้านการเมืองการปกครอง

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมืองซึ่งมีขึ้นเพื่อจำกัดและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไม่ว่าจะเป็นทางตรงโดยประชาชนหรือทางอ้อมโดยองค์กรหรือผู้แทนโดยสิทธิทางการเมืองซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรับรองจะเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการทางการเมืองซึ่งมีตั้งแต่ระดับล่างในเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล รับทราบข้อมูล ไปจนถึงระดับสูงในเรื่องการให้ข้อเสนอแนะ การปรึกษา การวางแผนร่วมกันกับภาครัฐก่อนที่จะมีการตัดสินใจในเชิงนโยบายและลงมือปฏิบัติ

สภาพปัญหา

1. **ปัญหากลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น** เป็นปัญหาอันเกิดจากการเติบโตของนายทุนและชนชั้นกลางท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองที่แผ่ขยายในทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติและหลากหลายรูปแบบ ทำให้ผู้อยู่ภายใต้อิทธิพลไม่กล้าฟ้องร้องหรือร้องเรียนเพราะความกังวลต่อความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัวจึงต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกกดขี่และไม่สามารถแสดงความคิดหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตของข้าราชการฝ่ายการเมือง พนักงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อันเนื่องมาจากการขาดคุณธรรมและจริยธรรมส่วนบุคคล นอกจากนี้ รายงานกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (2016) ยังกล่าวถึงปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นและความโปร่งใสในการบริหารราชการของรัฐ

2. ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการกระจายอำนาจส่วนกลางสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางเพื่อให้การดูแลประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง แต่ในปัจจุบัน แม้จะมีกฎหมายการปกครองท้องถิ่นกำกับกลับพบปัญหาการแทรกแซงอำนาจจากส่วนกลาง ไม่มีการแบ่งขอบข่ายของอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นที่ชัดเจน ตลอดจนการใช้อำนาจมีการทับซ้อน ทำให้การปกครองท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการและเกิดความล่าช้าในการให้บริการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนอันส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิบริการของประชาชนจากภาครัฐ

3. ปัญหาการลิดรอนสิทธิเสรีภาพในแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง สิทธิในการแสดงออกทางความคิด ทางการเขียน ทางการพูดถูกลิดรอนจากการบังคับใช้มาตรา 44 ของรัฐ และการจำกัดการชุมนุมทางการเมืองและการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองส่งผลให้ประชาชนถูกปิดกั้นทางความคิดและไม่สามารถรับรู้สภาพปัญหาที่มีอยู่ ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระ อาทิ Human Rights Watch ซึ่งเป็นองค์กรอิสระด้านสิทธิมนุษยชนได้นำเสนอรายงานสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยประเด็นด้านการจำกัดสิทธิทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ การจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนและการจำกัดเสรีภาพของสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานประจำปีของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2016) ที่กล่าวถึงการปิดกั้นการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต การค้น ยึด ลบล้างข้อมูลส่วนบุคคลในคอมพิวเตอร์ การห้ามการเผยแพร่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง การลิดรอนเสรีภาพทางวิชาการ เช่น การห้ามมิให้มีการแสดงความคิดเห็นหรือจัดกิจกรรมทางการเมือง

4. ปัญหาการลิดรอนสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน แม้สิทธิดังกล่าวจะเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีกฎหมายรองรับในการกำหนดให้มีการทำประชาพิจารณ์สำหรับโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน แต่ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบยังถูกจำกัดและไม่ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการดำเนินนโยบายของรัฐมักไม่ได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

5. ปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมายเบื้องต้นส่งผลให้สิทธิของประชาชนที่พึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญถูกลิดรอน ทำให้ประชาชนเสียโอกาสการเข้าถึงบริการของภาครัฐและถูกกดขี่หรือถูกใช้อำนาจโดยมิชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนไม่สามารถปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีจากรัฐ

6. ปัญหาการขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อห้ามการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกำกับดูแลสถานประกอบการในการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเปราะบาง อาทิ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มความหลากหลายทางเพศ ซึ่งส่งผลให้สถานประกอบการใช้ข้อจำกัด

ด้านสภาพร่างกายและจิตใจเป็นเงื่อนไขในการปฏิเสธการจ้างงาน และยังส่งผลถึงสภาพแวดล้อมการทำงานและการยุติการจ้างงาน

7. ปัญหาการขาดกฎหมายรองรับสิทธิด้านชีวิตคู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ โดยที่ประเทศไทยยังไม่ได้มีการรับรองกฎหมายในเรื่องของคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน ซึ่งทำให้กลุ่มความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นชายหญิง ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการจัดการทรัพย์สินที่หามาร่วมกัน สิทธิในการตัดสินใจแทนกัน ตลอดจนสิทธิในความประสงค์ที่จะต้องการการสมรสกันอย่างถูกกฎหมาย

8. ปัญหาการใช้กฎหมายพิเศษและการใช้กำลังควบคุมเหตุการณ์ความไม่สงบ ปัจจุบันรัฐบาลมีการใช้กฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้นับตั้งแต่พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ซึ่งเคยประกาศใช้ทั่วประเทศในช่วงของรัฐบาลคณะคสช. และก็ได้มีการยกเลิกไป เว้นแต่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงบังคับใช้อยู่ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่ โดยบ่อยครั้งที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น การใช้ความรุนแรงในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายในภาคใต้ภายใต้กฎหมายพิเศษทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนผู้บริสุทธิ์

9. ปัญหาการไม่ได้รับการแจ้งเกิดของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเกิดในท้องที่ทุรกันดารและไม่ได้รับการช่วยเหลือในการขอสัญชาติจากรัฐ ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นและความด้อยประสิทธิภาพในกระบวนการขอสัญชาติ ทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมและกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติซึ่งได้รับการสะท้อนจากการระดมความเห็นจากพื้นที่และรายงานประจำปีของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2016)

แนวทางแก้ไข

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การปฏิรูปด้านการเมืองการปกครองจึงจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนระบบการเมืองการปกครองแทนที่การบริหารราชการจากส่วนบนลงล่าง (top down) เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งยึดผลประโยชน์ของประชาชนและส่วนรวมเป็นหลัก

1. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันการถูกละเมิดสิทธิ และสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่นผ่านการประชาสัมพันธ์และสื่อที่เข้าใจง่ายและทันสมัย อาทิ การจัดทำคู่มือประชาชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การจัดกิจกรรมระดับชุมชน การส่งเสริมเวทีด้านสิทธิมนุษยชนของผู้เรียนในสถาบันการศึกษา การผลักดันให้ภาคเอกชนมีนโยบายด้านหลักธรรมาภิบาล (corporate social responsibility) ไม่ว่าจะเป็นต่อลูกจ้างพนักงาน ต่อชุมชน หรือต่อสังคม รวมถึงการสร้างแรงจูงใจให้แก่กลุ่มธุรกิจในการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอแนะกลไก UPR ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาและการฝึกอบรม โดยเพิ่มความพยายามของรัฐบาลในการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและสาธารณชนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

2. จัดตั้งศูนย์ประจำท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือการแจ้งเกิดและขอสัญชาติของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเกิดในท้องที่ทุรกันดาร ซึ่งถือเป็นการประกันการจดทะเบียนเกิดสำหรับเด็กทุกคนที่เกิดในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ไม่ได้จดทะเบียนเนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ ชาติพันธุ์ และสถานะการเข้าเมืองตามข้อเสนอแนะ

ของกลไก UPR เนื่องจากแม้ปัจจุบันรัฐจะมีกฎระเบียบรองรับการให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทย แต่จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมการบูรณาการการทำงานภายในหน่วยงานของรัฐ และระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้การออกกฎหมายและการดำเนินนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกันและตอบสนองต่อความเดือดร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้ที่ร่างกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศจำเป็นต้องมีการหารือกับผู้มีส่วนได้เสียและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบเพื่อระดมปัญหาที่เกิดขึ้น หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงแรงงานเพื่อจัดการกับปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

4. กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้มีความชัดเจน โดยสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ออกกฎระเบียบ (กระทรวง/กรม) ผู้ปฏิบัติ และหน่วยงานตรวจสอบ และมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจนระหว่างราชการส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการกลาง

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเปิดช่องทางหรืออำนวยความสะดวกต่อประชาชนในการแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางสื่อต่างๆ โดยมีกรอบกติกาที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถใช้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพและลดปัญหาการก่ออาชญากรรมการเมืองอันเป็นผลมาจากแรงกดดันที่เกิดขึ้นภายในสังคม

6. สร้างกลไกระดับชุมชนในการติดตามตรวจสอบ การแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐซึ่งเชื่อมโยงกับรายงานด้านสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

7. ดูแลติดตามให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎหมายฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอแนะกลไก UPR รวมถึงการเร่งดำเนินการให้ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางมีผลใช้บังคับ อาทิ ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ... ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ พ.ศ... เพื่อคุ้มครองเหยื่อสาวประเภทสอง ร่างพระราชบัญญัติการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล พ.ศ...

8. กำหนดอัตราโทษให้มีความรุนแรงโดยคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำผิดและรูปแบบของการทุจริต เพื่อให้การลงโทษเป็นไปอย่างเหมาะสมและบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังสำหรับการทุจริตคอรัปชั่นทั้งในวงราชการและเอกชน สนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการกระจายข้อมูลข่าวสารต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่นและสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนถึงภัยของการกระทำทุจริตคอรัปชั่นเพื่อใช้พลังสังคมกดดันให้ผู้กระทำผิดเกิดความละอาย และส่งเสริมให้ประชาชนต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่นโดยอำนวยความสะดวกสำหรับช่องทางแจ้งเบาะแส รวมถึงมีมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยสำหรับผู้แจ้งเบาะแสอย่างเป็นรูปธรรม

9. ตราพระราชบัญญัติเพื่อยกเลิกคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรองรับ รวมถึงยกเลิกกฎอัยการศึกและกฎหมายพิเศษที่ใช้บังคับในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้ไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มความหลากหลายทางเพศ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

8. แผนสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิชุมชน

สิทธิชุมชนถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญภายใต้สิทธิด้านการเมืองการปกครองเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐ โดยหลักสิทธิมนุษยชนมิได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องของสิทธิส่วนบุคคลแต่ขยายรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคล (collective rights) อันหมายถึงสิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มบุคคลตามมาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งได้ให้การรับรองถึงสิทธิของบุคคลในการมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น โดยวรรค 2 และวรรค 3 ได้ให้การรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติและให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการอันใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบของประชาชนหรือชุมชนและต้องได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

นอกจากนี้ มาตรา 8 ภายใต้หมวดหน้าที่ของรัฐได้กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากร คุณภาพชีวิต สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง โดยรัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

โดยกรอบกฎหมายดังกล่าวยังสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการมุ่งสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมจากการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแม้ประเทศไทยจะมีกรอบกฎหมายรองรับสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จากการลงพื้นที่ระดมความคิดเห็นจากประชาชนและการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระกลับพบปัญหาในทางปฏิบัติอันเกิดจากการใช้ช่องโหว่ทางกฎหมายและความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมายซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนและการไม่เคารพต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของชุมชน

สภาพปัญหา

1. ปัญหาการลิดรอนสิทธิในการบริหารจัดการที่ทำกิน โดยที่การออกนโยบายทวงคืนผืนป่าของรัฐโดยมิได้มีการจัดรับฟังความคิดเห็นหรือมีกระบวนการเจรจาระหว่างรัฐและชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิของประชาชนในการบริหารจัดการที่ดินทำกิน โดยเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบางที่จำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือเยียวยารองรับ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตอนุรักษพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน ป่าสวงน ป่าต้นน้ำชั้น A ชั้น B เป็นต้น ทำให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวขาดสิทธิในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการที่ดินทำกินและขาดที่อยู่อาศัยที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย และโดยที่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มบุคคลดังกล่าวถูกจำกัดด้วยเหตุมาจากการขาดสิทธิความเป็นพลเมืองทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนถูกเพิกเฉย

2. ปัญหาการเข้าถึงและรับทราบข้อมูลในการเวนคืนที่ดินของกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ปัญหาความขัดแย้งในการเวนคืนที่ดินอันเกิดจากความบกพร่องในการรับทราบ สื่อสารข้อมูลรวมถึงการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของภาครัฐ โดยกระบวนการในการเวนคืนที่ดิน ภาครัฐจะมีการดำเนินการโดยการสำรวจ มีการวางแนวเขต ประกาศแนวเขตก่อนที่จะมาเป็นพระราชกฤษฎีกาในการเวนคืนที่ดิน

ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงให้ถึงกับประชาชนที่จะได้รับผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินในแต่ละครั้งในแต่ละท้องที่ ทำให้ประชาชนขาดการรับทราบข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลไม่ว่าจะด้วยตัวเอง ไม่แสวงหาหรือจากการขาดความพยายามของภาครัฐในการให้ข้อมูล

3. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะของรัฐ สภาพปัญหามักเป็นกรณีการเวนคืนที่ดินหรือทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยรัฐเพื่อสาธารณประโยชน์ อาทิ การสร้างโรงไฟฟ้า การสร้างเขื่อน ส่งผลกระทบต่อสิทธิในที่ดินทำกินของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเกตรกรหรือการอนุญาตกลุ่มนายทุนให้ดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน อาทิ การขุดเจาะแก๊สน้ำมันในอ่าวไทยซึ่งกระบวนการดำเนินการของรัฐถูกประชาชนมองว่าขาดความชอบธรรม ซึ่งโดยหลักการรัฐจำเป็นต้องทำความเข้าใจสื่อสารกับชุมชนรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจังก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการใดๆ อันส่งผลกระทบต่อสิทธิของชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการทำประชาพิจารณ์ที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยในการคานอำนาจรัฐ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติพบว่ายังมีปัญหาการให้ข้อมูลของรัฐที่ไม่ครอบคลุมหรือมีการปิดกั้น บิดเบือนข้อมูล อาทิ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ในการจัดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนยอมรับต่อการตัดสินใจของภาครัฐมากขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงยังถูกจำกัดและไม่ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการดำเนินนโยบายของรัฐมักไม่ได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

แนวทางแก้ไข

1. สร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการในการเจรจา ประนีประนอมระหว่างภาครัฐและประชาชนที่ชัดเจน และจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาฟื้นฟูอาชีพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของภาครัฐ อาทิ นโยบายทวงคืนผืนป่า การเวนคืนที่ดิน เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นแผนปฏิบัติการที่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่เกี่ยวกับการขจัดความยากจนและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมตามข้อเสนอแนะกลไก UPR

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการของภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบสำหรับกระบวนการในการให้ข้อมูล การทำความเข้าใจกับประชาชนที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง อาทิ การกำหนดวิธีการให้ข้อมูล การกำหนดรูปแบบและระยะเวลาการเจรจาไกล่เกลี่ย แนวทางการได้รับการชดเชย และกระบวนการอุทธรณ์

3. ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ในการมีส่วนร่วมการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินโครงการตลอดจนการมีส่วนร่วมในการออกมาตรการเฝ้าระวัง บำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

4. จัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักรู้และสำนึกถึงความสำคัญของการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ อาทิ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อนุรักษ์โดยผลักดันให้ชุมชนที่อาศัยในพื้นที่อนุรักษ์เป็นผู้ดำเนินการหลักหรือมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวคิด ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างรายได้ชุมชนผ่านการอนุรักษ์ พัฒนาแทนการทำลายสิ่งแวดล้อม

กลุ่มผู้เปราะบาง

กลุ่มผู้ไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ยากไร้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9. แผนสิทธิมนุษยชนด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ

สิทธิด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอีกประเภทที่รัฐพึงให้ความสำคัญ เนื่องจากมีความเกี่ยวโยงกับสิทธิด้านการเมืองการปกครองที่ครอบคลุมในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งสิทธิในการรับทราบการเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนสิทธิในการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม นอกจากนี้ สิทธิในด้านดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญต่อการใช้สิทธิทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดขอบข่ายของการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น มาตรา 36 คุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใดๆ มาตรา 41 สิทธิในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ มาตรา 60 ยังกำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

โดยจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 3 ยังคงพบประเด็นปัญหาคุณภาพของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับโดยยังมีการนำเสนอข่าวสารที่ถูกบิดเบือน มีการชี้นำข้อมูลไม่ครบถ้วนและไม่ตรงกับความเป็นจริง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนบางส่วนยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึง รวมทั้งปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่บางกรณียังมีถูกปิดกั้น หรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐอย่างทั่วถึง

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาการใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยมิชอบ** และไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมอันนำไปสู่การก่ออาชญากรรม อาทิ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการก่ออาชญากรรม การให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ การโฆษณาเกินจริง การรังแกผ่านสื่อสังคมออนไลน์

2. ปัญหาการกักข้อมูล การลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

แนวทางแก้ไข

1. **การจัดทำมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อขจัดปัญหาการแสวงหาประโยชน์ทางเพศผ่านการใช้สื่อลามกอนาจาร**จากเด็ก สตรี รวมทั้งในการท่องเที่ยวทางเพศ

2. การมีมาตรการเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อ คำพูด และการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของภาคส่วนต่างๆ ทั้งในกิจกรรมทางการเมืองและสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การแก้ไขพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ให้มีความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

กลุ่มผู้เปราะบาง

เด็กและเยาวชน สตรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม

10. แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 3 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 25 กำหนดว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”และยังบัญญัติเรื่องสิทธิ เสรีภาพไว้ใน มาตรา 25 มาตรา 28 บัญญัติความรับผิดตามกฎหมายไว้ใน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 ความว่า “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

อย่างไรก็ตาม รายงานประจำปีของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2016) ได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเมืองการปกครองและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นประเด็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพพลเมืองและทางการเมืองของประชาชน การจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกทางการเมืองและการจำกัดเสรีภาพของสื่อ ประเด็นด้านการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการปราบปรามเหตุความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งถูกว่ามีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ รวมถึงการใช้การบังคับข่มขู่ละเมิดสิทธิผู้ต้องหาและผู้ต้องขังทั้งในส่วนของกระบวนการยุติธรรม อาทิ การจับกุมและกักขังโดยอำเภอใจและในส่วนของสภาพของเรือนจำที่คุมขังซึ่งขาดสุขอนามัยและแออัด การเพิกเฉยต่อการดำเนินคดีต่อเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำผิด นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านการละเมิดสิทธิของประชาชนในกลุ่มเปราะบาง อาทิ การปฏิเสธการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ลี้ภัย การขาดการแก้ไขปัญหาการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก สตรี รวมทั้งในการท่องเที่ยวทางเพศ การกีดกันและเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการ ชนกลุ่มน้อย การจำกัดการให้ความคุ้มครองสิทธิแรงงาน

โดยเฉพาะสถานการณ์ในภาคใต้ซึ่งมีการขยายเวลาประกาศใช้มาตรการตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ .ศ.2548 ซึ่งให้ความคุ้มครองการกระทำใดๆ ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยนับตั้งแต่ปี 2558 ได้มีรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นการทำร้ายร่างกาย กระทำทารุณต่อประชาชนและผู้ถูกกล่าวหาอย่างต่อเนื่อง โดยกว่าสองร้อยคดีถูกยกฟ้องและไม่มีการเอาผิดเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นการกักขังตามอำเภอใจโดยไม่มีการดำเนินคดีหรือพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีทางการเมือง กระบวนการจับกุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและผู้ต้องขังซึ่งไม่มีการจัดหาที่ปรึกษาทางกฎหมายให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา มีการปฏิเสธการให้ญาติเข้าเยี่ยมหรือการบังคับให้เซ็นยินยอมรับสารภาพโดยไม่มีคำแปลหรือล่ามให้แก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นกรณีที่เกิดกับผู้ต้องหาในคดีสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่สำคัญตัวชี้วัดตามแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Guidelines - SDG) ตัวชี้วัดที่สำคัญตามแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Guidelines - SDG) โดยวัดจาก (1) การทุจริตคอรัปชั่นภายใต้หน่วยงานราชการ (corruption) และ (2) อัตราการเกิดอาชญากรรม (crime rate) เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวก่อให้เกิดสภาวะกดดันและความความหวาดกลัวต่อคนในสังคม ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

นอกจากนี้จากข้อเสนอแนะภายใต้กลไก UPR ที่ไทยรับมาปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2560 (ข้อเสนอแนะด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยรับมาปฏิบัติภายใต้กลไก UPR รอบที่ 2 ของกรมองค์การ กระทรวงการต่างประเทศ) แบ่งออกได้เป็นหมวดหมู่ เช่น การเร่งรัดการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ซึ่งลงนามเมื่อปี 2555 และผ่านกฎหมายภายในประเทศที่กำหนดโทษทางอาญาสำหรับการหายสาบสูญโดยถูกบังคับและการทรมานและรับรองสิทธิของผู้เสียหาย การให้สัตยาบันต่อพิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ และการดำเนินการทางกฎหมายเพิ่มเติมและปฏิบัติตามนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน (พ.ศ. 2558 – 2564) อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเพิ่มความพยายามในการจัดการปัญหาการใช้แรงงานเด็ก นอกจากนี้ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านกระบวนการยุติธรรมและการอำนวยความยุติธรรม เช่น การทบทวนการใช้โทษประหารชีวิตในฐานความผิดด้านยาเสพติดและการพิจารณาและดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตในฐานความผิดต่างๆ การเพิ่มอายุขั้นต่ำของการรับผิดทางอาญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศหรือปรับเพิ่มอายุขั้นต่ำของการรับผิดทางอาญาให้เป็น 12 ปี หรือมากกว่าและประกันให้มีการแยกเด็กที่ถูกจำกัดเสรีภาพออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ การจัดทำนโยบายเพื่อลดสภาพความแออัดและแก้ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากของห้องขัง การสอบสวนและดำเนินคดีข้อกล่าวหาด้านการทรมานและการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดโดยพลัน และการให้ความคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและสอบสวนคดีการข่มขู่ การคุกคาม และการทำร้ายบุคคลดังกล่าว และประกันว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนจะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับปฏิญญาสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และจัดทำมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมต่อบุคคล และการดำเนินการตามมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือ “ข้อกำหนดแมนเดลา” ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งหน่วยตรวจสอบภายนอกที่เป็นอิสระที่สามารถเข้าถึงผู้ต้องขังทุกประเภทในเรือนจำทุกแห่งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาเรื่องยาเสพติด** เป็นปัญหาที่เป็นบ่อนทำลายของชาติเพราะยังปรากฏในทุกพื้นที่จากการระดมความเห็นในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ถูกสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านยาเสพติดค่อนข้างมาก โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนถึงการขาดความจริงจังของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อาจยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ กลุ่มเสี่ยงคือเด็ก ปัญหาที่เด็กเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่กฎหมายกำหนดว่าเด็กอายุไม่เกิน 10 ปี ถ้าทำผิดกฎหมายเด็กไม่ต้องรับโทษ ทำให้เอื้อกับผู้ค้าขายยาเสพติดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่กรุงเทพมหานครสะท้อนปัญหาหลักคือเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่นการใช้ยาไอผสมกับน้ำโค้กของเด็กวัย 6 ขวบ 8 ขวบ เป็นต้น ส่วนทางภาคเหนือปัญหาเรื่องขาดงบประมาณการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย และจะมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาฟื้นฟูและะระยะเวลาพำนักอยู่ในประเทศ ทำให้การบำบัดฟื้นฟูยังไม่บรรลุผล อีกทั้งปัญหาการเก็บประวัติของผู้ติดยาเสพติดเพราะกลุ่มผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก นอกจากนี้การติดตามผู้เสพยาเสพติดที่พ้นโครงการบำบัดฟื้นฟู ยังไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิผล ปัญหาในด้านการติดตาม การเข้าไปในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อไปติดตามก็เป็นปัญหาความยากในการสืบหาแหล่งที่อยู่ อีกทั้งการเข้าไปติดตามในพื้นที่ก็เป็นปัญหาให้ผู้พ้นการบำบัดได้รับการถูกตั้ง

ข้อรังเกียจจากสังคมและเพื่อนบ้าน ซึ่งสภาพปัญหาเช่นเดียวกับพื้นที่ภาคใต้ที่สะท้อนปัญหาผู้กระทำผิดซ้ำของนักโทษคดียาเสพติดเมื่อผู้พ้นโทษออกมาแล้ว ไม่มีงานทำจึงขาดรายได้ ทั้งนี้เมื่อไม่มีงานทำก็กลับมาทำความผิดเช่นเดิม คือค้ายาเสพติดเพราะได้เงินง่ายๆ ก็กลับไปทำความผิดซ้ำ

2. ปัญหาประชาชนไม่รู้กฎหมายเบื้องต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนถึงกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพของตนเองตามกฎหมาย หรือมีความรู้ด้านกฎหมายน้อยจึงมีการกระทำความผิดหรือมีการละเมิดสิทธิหรือการกระทำต่างๆ อย่างเช่น ประชาชนตามชนบทอยู่กับป่าอาศัยพืชพรรณเป็นอาหารป่าเป็นธรรมชาติ เก็บเห็ด ตัดไม้พะยูงมาเผาถ่าน ซึ่งตามกฎหมายนั้นทำไม่ได้เมื่อถูกจับก็จะเป็นเรื่องของรัฐหรือการใช้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นประชาชนไม่เข้าใจว่าจะต้องไปปรึกษาใคร จะต้องทำอย่างไร ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบประชาสัมพันธ์เรื่องกฎหมายเบื้องต้น เช่น เรื่องการบุกรุกที่ การเข้าไปอยู่ในที่สาธารณะ รัฐบาลก็ให้ประชาชนออกจากพื้นที่โดยที่ไม่มีที่ให้อยู่ทดแทน ปัญหาราชการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ทำตัวไม่เหมาะสม นอกจากนี้ กรณีที่มีการมอบอำนาจให้ผู้อื่นดำเนินการทำนิติกรรมแทนเกี่ยวกับทรัพย์สิน ประชาชนขาดความรู้กระบวนการ ของหนังสือมอบอำนาจ อย่างเช่นกรณีที่มีการไปซื้อขายที่ดินการทำกิจกรรมหรือนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน การชำระเงินค่าที่ดิน เป็นต้น ส่วนขาดความรู้ด้านขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมซึ่งก็เป็นส่วนที่ว่า ไม่มีความรู้ในเรื่องของกฎหมายรวมทั้งเรื่องของการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ด้วย ซึ่งในพื้นที่ภาคใต้ก็สะท้อนทำนองเดียวกันคือปัญหาที่ประชาชนยังไม่รู้ขั้นตอนกระบวนการทางกฎหมาย ถึงแม้ว่าทางภาครัฐจะมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แล้วก็ยังพบว่าบางเรื่องประชาชนยังไม่รู้ขั้นตอน

3. ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการรับรู้ด้านสิทธิของประชาชน โดยพื้นที่ภาคกลางสะท้อนปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมกับผลกระทบของการทำแผนสิทธิมนุษยชนทางด้านกฎหมาย ภาคประชาชนมองว่าผู้ที่ถูกผลกระทบโดยตรงจะเป็นคนระดับล่างและระดับกลาง ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ามารับรู้ในเรื่องของแผนสิทธมนุษยชนจะต้องทำแผนในเรื่องการประชาสัมพันธ์ สื่อสารลงไปให้ชุมชนได้รับทราบอย่างเช่นตำรวจต้องแจ้งสิทธิให้ประชาชนผู้ที่ตกเป็นเหยื่อรับทราบสิทธิ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนประเด็นที่ประชาชนไม่ทราบเรื่องของสิทธิ ทำให้ไม่สามารถที่จะปกป้องสิทธิของตัวเองได้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นการทำให้เกิดโอกาสในการที่ประชาชนจะถูกละเมิด ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐละเมิดประชาชน และประชาชนละเมิดกันเอง สถานการณ์ปัจจุบันประชาชนไม่ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ถูกจับ ถูกละเมิดต่างๆ ก็ขึ้นกับทนายความที่ช่วยเหลือ แต่สิทธิในการให้ข้อมูลหรือสิทธิในการให้การต่างๆประชาชนไม่ทราบ ผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทุกระดับ พนักงานสอบสวน อัยการ ศาล ควรจะมีข้อมูลส่งต่อให้ภาคประชาชนได้รับทราบว่าอยู่ในขั้นตอนไหน จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรในกระบวนการพิจารณา ภาคใต้สะท้อนปัญหาการรับรู้ข่าวสารการให้ข้อมูลของภาครัฐ โดยมองสาเหตุของปัญหาคือเจ้าหน้าที่ขาดความตระหนักในเรื่องสิทธิของประชาชนและประชาชนเองก็ยังไม่ค่อยเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการ รวมทั้งเรื่องของกฎหมายแล้วก็ไม่ตระหนักในสิทธิของตัวเองและเจ้าหน้าที่ขาดการชี้แจงขั้นตอนในการปฏิบัติเจ้าหน้าที่ก็ยังคงมีทัศคติที่เป็นลบต่อประชาชน เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจในบริบทของพื้นที่โครงสร้างทางวัฒนธรรม ยกตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เจ้าหน้าที่มาจากที่อื่นเมื่อเข้ามาอยู่ในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น บางทีการปฏิบัติบางอย่างอาจจะไม่สอดคล้องกัน

การที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและไม่ได้รับการอำนวยความยุติธรรมจากหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่จะเป็นการเพิกเฉยละเลยของ

หน่วยงานรัฐ เช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 พระราชกฤษฎีกาตามมาตรา 6 กำหนดให้รัฐมนตรีผู้มีอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ต่างๆ ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเพิกเฉย ประชาชนต้องพึงศาลปกครองฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

4. ปัญหาการค้ามนุษย์ ภาคกลางสะท้อนปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีการละเมิดกันมาก คือเรื่องของการค้ามนุษย์ ถือเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และคุณค่าความเป็นมนุษย์ การค้ามนุษย์ในเขตชลบุรี มี 3 ด้าน โดยด้านแรกคือการแสวงหาผลประโยชน์ในเรื่องของเพศทั้งเด็ก สตรี ด้านที่สองคือธุรกิจขอทานจะเป็นคนพิการหรือคนชราหรือคนพิการ ส่วนใหญ่เข้ามาสู่วงจรของธุรกิจขอทาน ด้านที่สามคือการค้าแรงงาน แรงงานข้ามชาติ แรงงานที่ใช้ในเรือประมงน่านน้ำ การค้าแรงงานเด็ก สาเหตุจากหลายประเด็น เช่น ฐานะความยากจน การศึกษา สภาพของครอบครัวและค่านิยมที่ผิด ๆ โดยเฉพาะในเขตชลบุรี และเขตภาคตะวันออก มีการขยายตัวเจริญเติบโตทางสภาพเศรษฐกิจสูงมาก อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชาวต่างชาติและชาวไทยด้วยกัน อีกสาเหตุคือความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมต่างๆ และสาเหตุจากการถูกหลอกลวง การบังคับข่มขู่ การชักจูงและส่งเสริมในทางที่ผิด ขาดจิตสำนึกในการที่จะดูแล และสถาบันครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

5. ปัญหาคนเข้าเมืองผิดกฎหมายและประชากรแฝง ภาคกลางสะท้อนปัญหาเรื่องของบุคคลที่ตกสำรวจด้วยเหตุที่อาจจะบ้านอยู่ไกล ญาติ พ่อแม่พี่น้องเสียไม่เหลือใครแล้ว เมื่อไปตรวจ DNA เจ้าพนักงานอำเภอก็ไม่กล้ารับรอง เพราะเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดี จะทำอย่างไรให้บุคคลเหล่านั้นได้สิทธิการศึกษา การรักษาพยาบาลหรืออื่นๆที่รัฐจัดให้ นอกจากนี้ ประชากรแฝงจังหวัดชลบุรี สมุทรสาคร พื้นที่เศรษฐกิจ มีการอพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่ ประชากรแฝงมีมาก จำนวนประชากรเพิ่มมากก็เป็นการรอนสิทธิของคนในท้องที่

6. การขาดแคลนล่ามและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม พื้นที่กรุงเทพมหานครสะท้อนปัญหาการขาดแคลนการใช้ล่ามในกระบวนการยุติธรรม ยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะคดีค้ามนุษย์ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในระดับเทียร์ 3 เทียร์ 4 และพยายามผลักดันให้เป็นเทียร์ 2 ปีที่แล้วได้ 2.5 ซึ่งเหตุผลประการหนึ่งก็คือการดำเนินคดีหากพยานเป็นชาวเมียนมาร์ เป็นชาวโรฮีนจาเมื่อขึ้นศาล พูดภาษาเมียนมาร์ เป็นข้อจำกัดก็เลยทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ส่วนพื้นที่ภาคใต้สะท้อนปัญหาการจัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจะต้องไปดำเนินการจัดหาผู้เชี่ยวชาญที่จะเข้ามาดำเนินการให้อาสาสมัครทั้งหลายเข้าไปดำเนินการ ในกฎกระทรวงฉบับที่ 7 พ.ศ. 2502 ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 ข้อที่ 2 เป็นหน้าที่ของกระทรวงจะต้องจัดหาผู้เชี่ยวชาญเข้ามาดำเนินการ เมื่อได้ผู้เชี่ยวชาญเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญอาสาเข้าไปดำเนินการต่อไปจะขยายผลเรื่องผู้เชี่ยวชาญทุกพื้นที่ เพราะการที่จะมีคดีความขึ้นไปได้ศาลจะรับฟังผู้เชี่ยวชาญ ขาดผู้เชี่ยวชาญ ระบบยุติธรรมก็เสียหาย เพราะมีกฎกระทรวงที่จะต้องดำเนินการอยู่

7. ปัญหาการดำเนินงานในกระบวนการสอบสวนของกระบวนการยุติธรรม ภาคใต้สะท้อนปัญหาการดำเนินงานในขั้นสอบสวนของกระบวนการยุติธรรมที่อาจจะยังไม่เป็นธรรมไม่เท่าเทียม ปัญหาธรรมาภิบาลของของผู้นำในกระบวนการยุติธรรม มีผลต่อการนำกฎหมายไปปฏิบัติ ปัญหาระบบยุติธรรมในการทำงานสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สาระสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับประชาชนเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคนั้น พนักงานสอบสวนยังต้องจะต้อง

ดำเนินการตรวจสอบหาข้อเท็จจริง จะต้องไม่เลี่ยงเรื่องการบันทึกการจับกุม แล้วก็ควรจะใช้คำว่า “ข้อเท็จจริง” ลงไปด้วยไม่ใช่ คำว่า “พฤติการณ์” แต่เพียงอย่างเดียว บางครั้งพนักงานสอบสวนตั้งข้อกล่าวหาเกินกว่าเหตุ นอกจากนี้มองว่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีทัศนคติที่เป็นลบ อาจจะเกิดจากความไม่เข้าใจ และเจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม หรือกระบวนการนั้นปฏิบัติล่าช้ามีความเหลื่อมล้ำทำให้ประชาชนเสียสิทธิในเรื่องของด้านกระบวนการยุติธรรม ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

8. ปัญหาการมีข้อกฎหมายที่อาจขัดหลักสิทธิมนุษยชน เช่น พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 และการยังคงมีโทษประหารชีวิต ที่ขัดหลักสิทธิมนุษยชน และกฎหมายที่บังคับใช้เฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ต้องเผชิญกับความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง และรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินมาอย่างต่อเนื่องยาวนานเพื่อคุมสถานการณ์ รวมทั้งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความมั่นคงในราชอาณาจักร ในบางอำเภอของจังหวัดสงขลา เป็นต้น นอกจากนี้ โทษประหารชีวิตก็เป็นการกำหนดโทษที่ขัดหลักสิทธิมนุษยชน มีการออกมาเรียกร้องและการอภิปรายถึงการนำการกำหนดโทษประหารชีวิตมาใช้ในสังคมไทย

แนวทางแก้ไข

1. ส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเปราะบาง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หน่วยงานของกรมราชทัณฑ์ ควรออกระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน แล้วก็คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ แล้วก็มีการวางบทกำหนดโทษของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. การอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม อย่างเช่นในด้านราชทัณฑ์แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังควรมีการขับเคลื่อนการให้ความรู้แก่เจาหน้าที่อย่างทัวถึงและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเช่นการให้ความรู้เรื่อง “ข้อกำหนดกรุงเทพ” และ“ข้อกำหนดแมนเดลา” เป็นต้น สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปฏิบัติการควรมีการอบรบให้ความรุ้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหาสิทธิของเหยื่อและพยานเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการปกิบัติงานโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลเร่งด่วนและ รัฐจะต้องใช้มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ให้เป็นมาตรฐาน สามารถที่จะนำไปใช้ได้จริง อีกด้านคือรัฐส่งเสริมสภาพทางเศรษฐกิจให้มีความเท่าเทียมกันและเสมอภาค สร้างอาชีพสร้างรายได้ ให้โอกาสคนที่ด้อยโอกาส หรือคนที่ไม่มีความรู้ได้มีอาชีพที่ถูกต้องและเหมาะสม และสนับสนุนการศึกษาให้มีการศึกษาที่เท่าเทียมกัน มีมาตรฐานที่แท้จริง ในการที่จะดูแลด้านนี้ นั่นคือ บุคคล ครอบครัว และรัฐต้องร่วมมือกันในการที่จะป้องกันและปราบปรามและลดปัญหาการค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในประเทศได้

ทางแก้ไขอาจจะจูงใจสถานประกอบการหรือว่าโรงงานต่างพื้นที่ อาจจะลดภาษี หรือเพิ่มมาตรการที่รัฐเก็บภาษีเพิ่มสำหรับต่างภูมิลำเนาให้เป็นรายได้ของท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนาให้พอกับปริมาณของประชากรที่มีอยู่จริงต่อไปคือเรื่องสิ่งแวดล้อม คือในพื้นที่ระยอง ภาคตะวันออก มีการปล่อยมลพิษจำนวนมาก กลุ่มที่สร้างมลพิษเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม คือประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รับสิทธิเต็มที่ คนที่พื้นที่ต้องมารับปัญหาสิ่งแวดล้อม มะเร็ง การช่วยเหลือไปไม่ถึง ถึงแม้ว่าถึงแต่ก็ช้าไปจนผู้ป่วย

เสียชีวิตไปแล้ว ควรเคร่งครัดเกี่ยวกับกฎโรงงานอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง ประเทศไทย คนไทยเห็นค่าเงินมากกว่าค่าความเป็นคนไม่เหมือนอย่างประเทศภูฏาน ยึดความสุขของประชาชนในการวางมาตรฐานชีวิต คนไทยมีค่านิยมนับถือคนร่ำรวย การปลูกฝังสามัญสำนึก เรื่องสิทธิทุกคนต้องรู้สิทธิตัวเอง แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิคนอื่น เป็นการให้เกียรติกัน

4. อบรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย จริยธรรมให้กับล่ามผ่านการทดสอบด้านภาษา จริยธรรม และออกใบอนุญาตก่อนปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงมีองค์กรวิชาชีพล่ามเพื่อรับรอง อาจจะตั้งเป็นองค์กรเอกชนแล้วก็มีการควบคุมกันเอง หรืออาจให้ล่ามและให้คนไทยไปเรียนเสริมภาษาและทำหน้าที่ล่าม เพื่อความเชื่อถือและความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพราะฉะนั้นแนวนโยบายคือว่ารัฐต้องส่งเสริมประเมินความยุติธรรมให้กับทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. การจัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในขั้นตอนต่างๆด้านกระบวนการยุติธรรม การให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่ชั้นการสอบสวน การฟ้องร้อง การดำเนินคดี การปล่อยตัวชั่วครวโดยมีประกันตัว สิทธิของผู้ต้องหา สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย สิทธิของจำเลยบริสุทธิ์ สิทธิของผู้ต้องขังและสิทธิของผู้พ้นโทษ เป็นต้น ซึ่งควรมีการประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานฝ่ายปกครองในพื้นที่ทุกพื้นที่ ซึ่งการประกันตัวผู้ต้องหาและการช่วยเหลือในการดำเนิคดีแก่ผู้ถูกกล่าวหา ปัจจุบันมีกองทุนยุติธรรมเป็นหลักในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ อย่างไรก็ตาม กระบวนการ การให้ความรู้ การรับรู้สิทธิและเงื่อนไขของการให้ความช่วยเหลือควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างประชาชนและภาครัฐ ควรมีการขับเคลื่อนโครงการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกพื้นที่ ละเมิด อีกทั้ง ควรมีการจัดทำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้การให้ความรู้ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านกระบวนการยุติธรรม ควรเน้นการประสานงานกับ อบต. เทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ไม่ว่า อสม. อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครของคุมประพฤติ อาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต้องมีความชัดเจนในการให้ข้อมูล และใช้สื่อใหม่ๆ ในการทำศูนย์ข้อมูล

6. รัฐต้องสร้างหลักประกันและให้การคุ้มครองกลุ่มเปราะบางของด้านกระบวนการยุติธรรมความมั่นคงทั้งในกลุ่มของผู้พ้นโทษที่มีปัญหาว่างงาน โดยหน่วยงานรัฐต้องมีการกำหนดเงื่อนไขให้สถานประกอบการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน เช่น หากหน่วยงานนั้นๆ รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานอาจจะมีส่วนลดในส่วนของภาษี อันนี้จริงๆนอกจากนี้เรื่องสนับสนุน ให้นักโทษมีเงินทุนประกอบอาชีพอย่างทั่วถึงและพอเพียง อย่างเช่นมีการดำเนินงานในบางส่วนของกรมคุมประพฤติจะมีเงินทุนให้นักโทษกู้ยืมประกอบอาชีพแต่ยังไม่เพียงพอ ควรมีหน่วยงานของรัฐติดตามปัญหาว่างงานของผู้พ้นโทษ เช่นอาจจะมีการจัดตลาดรับแรงงานในเรือนจำ ผู้ที่เรียนปริญญาตรีทุกคน ประสานงานกับเอกชนบริษัทใหญ่ๆ เพื่อรับนักโทษเข้าทำงาน ฉะนั้น เพื่อจะได้สร้างงานสร้างอาชีพให้ตั้งแต่ก่อนจะได้รับการปล่อยตัว รวมทั้งต้องปรับทัศนคติของคนในสังคม สื่อต่างๆ ให้ออกมาในเชิงบวกในเชิงที่สร้างสรรค์ในทัศนคติที่ให้โอกาสกับผู้กระทำผิด แล้วก็สถาบันต่างๆ มีความสำคัญมาก เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา รัฐ เอกชนต้องร่วมมือกัน

7. รัฐควรเพิ่มงบประมาณในการบำบัดฟื้นฟูและควรพัฒนาระบการบำบัดฟื้นฟูให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในการกำหนดอายุการรับผิดของเด็กและเยาวชนหรือพัฒนามาตรการการคุ้มครองเด้กและเยาวชนไม่ให้ตกเป็นเครื่องอมือของผู้ค้ายาเสพติด รวมทั้ง

ควรกวดขันการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานปราบปรามยาเสพติดให้มีกระบวนการที่คำนึงหลักกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย Due process of law

8. การพิจารณาทบทวนการบังคับใช้กฎหมาย และการแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน เช่น พิจารณาปรับแก้ไขฐานความผิดที่กำหนดโทษประหารชีวิตบางฐานความผิดหรือทุกฐานความผิด การยกเลิกการใช้กฎหมายที่ขัดหลักสิทธิมนุษยชน เช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และการแก้ไขพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558

กลุ่มผู้เปราะบาง

ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ผู้พ้นโทษ ผู้กระทำผิดซ้ำ เหยื่อแพะหรือจำเลยบริสุทธิ์ เด็กและเยาวชน ผู้บำบัดยาเสพติด เด็กและเยาวชน เป็นต้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง กระทรวงกลาโหม

แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม

1. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

สิทธิของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้เด็กสามารถได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และมีสิทธิได้รับการดูแลและพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยก่อนเข้ารับการศึกษา นอกจากนี้ กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาสำหรับกลุ่มเป็นการเฉพาะ โดยในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาที่คาบเกี่ยวกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 4 นั้น ได้มีการนำหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ถือหลักการไม่เลือกปฏิบัติและการคำนึงถึงเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้งมาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ของแผน โดยมีเป้าประสงค์ของแผนเพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกายใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ จากการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2555 - 2559 พบว่า ตัวชี้วัดบางตัวสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็กที่ดีขึ้น อาทิ สภาวะการขาดสารไอโอดีนในหญิงตั้งครรภ์และเด็กที่ลดลง อัตราการคลอดบุตรในเด็กอายุ 15 - 19 ปี ที่ลดลง และจำนวนเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันที่ลดลง อย่างไรก็ตามยังมีตัวชี้วัดบางตัวที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาและความท้าทายเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่ต้องมีการผลักดันการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป อาทิ ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเป็นสัดส่วนน้อย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษายังคงขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีเด็กและเยาวชนบางส่วนที่ยังคงขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมและทั่วถึง

ในมิติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น จากการประเมินแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และจากการระดมความเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน คือ เด็กและเยาวชนจำนวนมากยังคงขาดทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกันตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละครอบครัว ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติต่อนักเรียนนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ขณะอยู่ในสถานศึกษา ธุรกิจการค้ามนุษย์ที่แสวงหาประโยชน์จากเด็ก ตลอดจนปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและต้องโทษที่ยังคงมีตราบาปทางสังคม ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างแท้จริง

สภาพปัญหา

1. **การขาดการศึกษาที่มีคุณภาพและเพียงพอที่จะสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต** ดังจะเห็นได้จากอัตราการว่างงานในกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการไม่สอดคล้องกันระหว่างอุปสงค์ต่อทักษะที่จำเป็นในการทำงานของฝั่งนายจ้าง และอุปทานของทักษะที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อเนื่องไปยังปัญหาความยากจนเรื้อรังในกลุ่มครอบครัวที่มี

ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า จนไม่สามารถยกระดับฐานะของตนเองได้เท่าที่ควรแม้จะได้รับการศึกษาภาคบังคับตามที่กำหนด

2. **ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นของเด็กและเยาวชนยังคงมีมาก** โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นมากในกลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมักมีความรุนแรงขึ้นในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา เป็นต้น
3. **ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติของนักเรียนนักศึกษาหญิงที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร** ซึ่งหลายคนมักถูกละเมิดสิทธิโดยครูหรืออาจารย์ในสถานศึกษาเอง ด้วยการบีบบังคับให้ต้องออกจากโรงเรียน หรือให้หยุดเรียนกลางคันจนกว่าจะคลอดจึงจะได้รับอนุญาตให้กลับมาเรียนได้ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มนักเรียนนักศึกษาดังกล่าวต้องประสบปัญหาการดูถูก ดูหมิ่น และขาดความต่อเนื่องในการศึกษาที่จำเป็น
4. **เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดยังคงเผชิญกับตราบาปทางสังคมต่าง ๆ เมื่อพ้นโทษ** โดยพบว่าบ่อยครั้งทะเบียนประวัติอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดไม่ได้ถูกลบไปจากสารบบ ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากที่เคยกระทำความผิด ยังคงมีตราบาปทางสังคมที่ติดตัวไปตลอด จึงมักขาดโอกาสทางการศึกษาและการทำงานที่จะช่วยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนเป็นคนดีสู่สังคมได้อย่างแท้จริง
5. **ปัญหาการค้ามนุษย์ในธุรกิจที่มีการใช้แรงงานเด็กและเยาวชนอย่างผิดกฎหมาย** ทั้งในธุรกิจที่ผิดกฎหมายโดยตรง เช่น การค้าบริการทางเพศ และธุรกิจถูกกฎหมายที่กระทำผิดกฎหมาย อาทิ การใช้แรงงานเด็กและเยาวชนเกินเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย หรือการบิดพลิ้ว ไม่จัดให้มีสิทธิประโยชน์ที่แรงงานพึงได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เป็นต้น ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเปราะบางที่มักถูกเอาเปรียบเนื่องจากการขาดความรู้ถึงสิทธิที่พึงได้และการขาดอำนาจต่อรองกับนายจ้างซึ่งมักมีประสบการณ์มากกว่า อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่ถูกล่อลวงให้เข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ได้ง่ายเนื่องจากการขาดประสบการณ์และความจำเป็นทางการเงิน เป็นต้น
6. **แนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวยังคงขาดความชัดเจน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรด้านสาธารณสุข และด้านการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ แม้ว่าในทางนิตินัยแล้วจะยังไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิของคนกลุ่มดังกล่าวในการได้รับบริการสาธารณสุข หรือการศึกษาภาคบังคับ ดังเช่นกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ถือสัญชาติไทย แต่ในทางปฏิบัติแล้วสถานศึกษาหรือสถานพยาบาลหลายแห่งก็มักให้การเกื้อกูลกลุ่มแรงงานต่างด้าวหรือบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวไปตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งการให้การช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการดังกล่าวนี้ อาจส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลกันระหว่างการจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลางที่กลุ่มเป้าหมายครอบคลุมเพียงจำนวนผู้ถือสัญชาติไทย และการให้บริการจริงที่ครอบคลุมประชาชนทั้งหมดทั้งแรงงานไทยและต่างด้าวในพื้นที่

แนวทางแก้ไข

1. **พัฒนาศักยภาพและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของเด็ก** โดยการมุ่งเน้นการให้การศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีการออกแบบหลักสูตรในสถานศึกษาแต่ละระดับที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ เด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และนายจ้าง ตลอดจนปรับ

แนวทางการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาของประเทศโดยการให้ความสำคัญกับโครงการหรือแผนงานที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนเป็นลำดับต้น ๆ

2. **เร่งกระจายทรัพยากรที่จำเป็นไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า** โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการจัดสรรทุนให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่เปราะบาง เช่น ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น
3. **กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของเด็กและเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางปฏิบัติของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบีบบังคับให้นักเรียนนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ต้องออกจากโรงเรียน หรือหยุดเรียนกลางคัน รวมทั้งกำหนดแนวทางการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหา อาทิ การจัดให้มีหน่วยงานรับเรื่องร้องทุกข์หากมีสถานศึกษาใดละเมิดแนวทางปฏิบัติดังกล่าว และมีการกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนที่รุนแรงเพียงพอที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิขึ้นอีก
4. **ปรับปรุงการจัดเก็บบันทึกประวัติเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดซึ่งพ้นโทษแล้ว** ให้สอดคล้องกับหลักสากลที่ถือว่าการลงโทษเด็กและเยาวชนตั้งอยู่บนหลักการแก้ไขเพื่อประโยชน์ของเด็กเอง ไม่ใช่เพื่อการแก้แค้นชดเชยความผิดที่ได้กระทำ เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้พ้นโทษสามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาหรือสมัครงานได้ตามสิทธิที่พึงมี
5. **เร่งปราบปรามปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย** ทั้งในธุรกิจที่ผิดกฎหมายโดยตรง และธุรกิจที่มีแนวปฏิบัติต่อแรงงานเด็กและเยาวชนอย่างผิดกฎหมาย โดยการจัดให้มีศูนย์ร้องเรียนที่เข้าถึงได้ และสามารถร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยที่ผู้ร้องเรียนไม่ต้องเปิดเผยตัวตน และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มแรงงานเด็กให้ตระหนักถึงสิทธิที่ตนมีในด้านต่าง ๆ ทั้งค่าแรง จำนวนชั่วโมงพักผ่อน สวัสดิการอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด
6. **กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานต่อการให้สวัสดิการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าว** โดยพิจารณามาตรการในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่สร้างความสมดุลระหว่างการเกื้อกูลตามหลักมนุษยธรรม และความจำกัดของทรัพยากรในพื้นที่ โดยพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรของพื้นที่ และมีความยั่งยืนทางการคลัง อาทิ การจัดสรรสวัสดิการโดยใช้ภาษีจากส่วนกลาง ภาษีท้องถิ่น หรือการจัดตั้งกองทุนแรงงานต่างด้าว เป็นต้น

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่สร้างความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งด้านการสาธารณสุขที่รัฐจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขที่เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของประเทศ ด้านการศึกษาที่ต้องเร่งพัฒนาทักษะของกลุ่มแรงงานให้เพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับอัตราพึ่งพิงของประเทศ และการปลูกฝังแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ตลอดจนการปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งและการสื่อสารต่าง ๆ ให้เอื้อกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติมาแล้ว 2 ฉบับ โดยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 - 2564 ซึ่งเป็นแผนที่มีช่วงเวลาคาบเกี่ยวกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 นั้น ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลักเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ คือ การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ การส่งเสริมผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ รวมถึงการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ จากการประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรกพบว่า ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์เป้าหมายของยุทธศาสตร์โดยรวมมีเพียงประมาณร้อยละ 57.9 โดยปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งจากการประเมินที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยตรง ได้แก่ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอและไม่ได้รับสวัสดิการรายได้ยังคงมีอยู่ค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ ผลจากการระดมความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ยังชี้ให้เห็นว่าปัญหาในเชิงสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่พบในกลุ่มผู้สูงอายุยังได้แก่ ความไม่มั่นใจของประชาชนในความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพของรัฐ เบี้ยสงเคราะห์คนชราที่ยังคงไม่พอเพียงต่อการดำรงชีพ และการขาดการศึกษาและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีพของผู้สูงอายุท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี

สภาพปัญหา

1. **ระบบประกันสุขภาพของประเทศมีแนวโน้มว่าจะขาดความยั่งยืนในทางการคลัง** โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเป็นหลักประกันสุขภาพหลักของผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยมีสาเหตุสำคัญจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้อายุในช่วงเวลาที่ยังคงเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับสูงและติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าการขยายตัวของรายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศ และสุ่มเสี่ยงที่ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเบิกจ่ายจากงบประมาณแผ่นดินอาจต้องถูกยกเลิกหรือลดทอนสิทธิในการรักษาพยาบาลบางประเภทในอนาคต
2. **เบี้ยสงเคราะห์คนชรายังคงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ** ทั้งระดับจำนวนเงินที่ผู้สูงอายุได้รับซึ่งปรับเพิ่มขึ้นตามช่วงอายุเท่านั้น แต่ไม่ได้นำปัจจัยที่สำคัญอื่นๆ ที่จำเป็นในการกำหนดค่าครองชีพมาพิจารณา อาทิ ปัญหาสุขภาพของผู้รับเบี้ยสงเคราะห์ หรือพื้นที่ที่ผู้รับเบี้ยสงเคราะห์อยู่อาศัยซึ่งมีค่าครองชีพที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท
3. **ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงขาดความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีพท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี** อาทิ ความรู้ในการสื่อสาร การทำธุรกรรม และการทำธุรกิจออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในการดำรงชีพและประกอบอาชีพ ขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ และขาดศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจกับกลุ่มอื่น

แนวทางแก้ไข

1. **เร่งจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน** โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณในด้านที่จำเป็นที่คำนึงถึงความจำกัดของทรัพยากรที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสถานะของประเทศไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับแผนงานหรือโครงการที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้มาก ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มวัยแรงงาน ตลอดจนเร่งรัดมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศ อาทิ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค เป็นต้น
2. **ปรับอัตราเบี้ยสงเคราะห์คนชราให้เพียงพอต่อค่าครองชีพ** โดยพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอัตราเบี้ยสงเคราะห์เพิ่มเติมจากอายุ อาทิ ปัญหาสุขภาพและโรคประจำตัว พื้นที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ หรือจำนวนบุตรหลานที่ยังคงมีชีวิตอยู่ เป็นต้น ให้สอดคล้องกับภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องแบกรับอย่างแท้จริง
3. **เร่งให้การศึกษาและฝึกฝนทักษะที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ** เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้อย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทั้งการศึกษาอย่างเป็นทางการในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนซึ่งอาจอยู่ในรูปของปริญญา หรือหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการผ่านโทรทัศน์หรือสื่อต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งนี้ รัฐบาลอาจมีมาตรการจูงใจต่าง ๆ อาทิ การให้ทุนการศึกษา และการลดหย่อนภาษี เป็นต้น

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงบประมาณ

3. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสตรี

ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายเป็นสิ่งที่ได้ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน อีกทั้งชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้กล่าวรับรองความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และมุ่งขจัดการถูกเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มสตรีไว้ในอนุสัญญาอีกหลายฉบับ อาทิ การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นภาระผูกพันให้รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของสตรีในทุกด้านของชีวิตตั้งแต่ระดับครอบครัว จนถึงสถานที่ทำงาน อีกทั้งยังได้ร่วมรับรองปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งเพื่อความก้าวหน้าของสตรี และบูรณาการแผนพัฒนาสตรีเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การขับเคลื่อนความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และการพัฒนาสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสตรียังก้าวหน้าไปอย่างมากภายหลังการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ซึ่งได้มีการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับในบางมาตราที่มีเนื้อหาเลือกปฏิบัติต่อสตรี อาทิ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวและการสมรส เป็นต้น

ในปัจจุบัน การพัฒนาบทบาทและความเสมอภาคของสตรีอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานหลักคือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งได้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งเป็นระยะเวลาคู่ขนานไปกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 อย่างไรก็ตาม จากการประเมินสถานการณ์ในมิติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มสตรี พบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีและเด็กยังคงเป็นปัญหาที่พบเห็นได้อย่างต่อเนื่องในสังคมไทย ดังข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว สถานที่ทำงาน และที่สาธารณะ ในปี 2556 โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์การกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในกลุ่มสตรี ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย และการกระทำความผิดทางเพศ ซึ่งผู้กระทำส่วนใหญ่มักเป็นคู่สมรสหรือคนใกล้ชิด โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการนอกใจ หึงหวง และทะเลาะวิวาท อีกทั้งปัญหาการค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศในกลุ่มสตรีและเด็กก็ยังคงเป็นปัญหาที่แฝงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรียังคงมีอยู่มาก** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สมรส หรือคู่รักที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส เนื่องจากบ่อยครั้งที่สตรีผู้ถูกกระทำไม่ประสงค์จะเอาความเนื่องจากต้องการรักษาสถานภาพความเป็นชีวิตคู่เอาไว้หรือต้องพึ่งพิงคู่สมรสของตนทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งสังคมและบุคคลภายนอกจำนวนมากยังคงมีทัศนคติที่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวเป็นเรื่องภายในที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว นอกจากนี้ยังพบปัญหาการคุกคามและการล่วงละเมิดทางเพศทางร่างกายและวาจาในที่ทำงานทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน
2. **ธุรกิจการค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก เช่น การค้าบริการทางเพศ ยังคงมีมากในสังคมไทย** โดยแม้ประเทศไทยจะได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปราบปรามธุรกิจที่ผิดกฎหมายดังกล่าว แต่ยังคงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากในหลายกรณีที่การค้าบริการทางเพศเป็นไปโดยความสมัครใจจากสภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจของผู้ค้าบริการเอง จึงไม่ประสงค์จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ อีกทั้งกลุ่มธุรกิจผู้ค้ามนุษย์ยังมักเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลสูงที่เกี่ยวพันกับการดำเนินธุรกิจ

ผิดกฎหมายอื่น ๆ เช่น การค้ายาเสพติด และการค้าอาวุธ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการกวาดล้างธุรกิจดังกล่าวมักไม่ประสบผลสำเร็จหรือสามารถปราบปรามได้เพียงระยะสั้น ๆ

แนวทางแก้ไข

1. ปรับเปลี่ยนทัศนคติค่านิยมของสังคมไปสู่ค่านิยมที่เคารพความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ทั้งระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว และระหว่างสมาชิกในองค์กรทางสังคมอื่น ๆ และปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทยที่ถือว่าความรุนแรงภายในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ไปสู่ค่านิยมใหม่ที่ถือว่าความรุนแรงภายในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมที่บุคคลทุกคนควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

2. ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการเพื่อสตรีและครอบครัวอย่างบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการเข้าสู่ธุรกิจการค้ามนุษย์ อาทิ การใช้ประโยชน์จากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มสตรีที่เปราะบางไม่ให้เข้าสู่ธุรกิจการค้ามนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากกองทุนยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และสตรีและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เป็นต้น

3. พัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรี และการแจ้งความการพบเห็นการกระทำรุนแรงต่อสตรีโดยผู้แจ้งความไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหาย ตลอดจนระบบการให้รางวัลผู้แจ้งเบาะแสธุรกิจการค้ามนุษย์ที่ผู้แจ้งเบาะแสไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตน

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

4. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้พิการ

สิทธิของกลุ่มผู้พิการได้รับการยอมรับไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในมาตรา 27 ที่กำหนดว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติเพราะความพิการจะกระทำไม่ได้ และในมาตรา 71 ที่ระบุให้รัฐพึงให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้ถูกใช้ความรุนแรงหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม อีกทั้งยังมีกฎหมายที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการเป็นการเฉพาะ อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 ซึ่งมีเนื้อหาในการกำหนดมาตรการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้พิการได้รับการคุ้มครองจากรัฐ และเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการได้ตามสิทธิ นอกจากนี้ สิทธิของผู้พิการในมิติด้านการศึกษายังได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ให้ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก การจัดหลักสูตร การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของผู้พิการแต่ละประเภทและบุคคล ส่วนสิทธิของผู้พิการในมิติด้านสุขภาพนั้น ยังได้มีการระบุเป็นการเฉพาะในพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ 2545 ให้มีสิทธิเพิ่มเติมบางด้านนอกเหนือจากสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับบุคคลทั่วไป อาทิ การฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งในและนอกหน่วยบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการพัฒนาศักยภาพในรูปแบบอื่นที่กำหนด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันสิทธิของผู้พิการจะได้รับการรองรับไว้ในกฎหมายและอนุสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับก็ตาม แต่จากการระดมความเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และจากการประเมินแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ผ่านมาพบว่า ยังมีผู้พิการอีกเป็นจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงสิทธิที่พึงมีตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยปัญหาสำคัญได้แก่ ปัญหาสถานที่สาธารณะบางแห่งที่ยังไม่ได้จัดให้มีเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการตามที่กฎหมายบัญญัติ และปัญหาสถานศึกษาเฉพาะสำหรับผู้พิการที่ยังคงมีจำนวนค่อนข้างน้อย หรือห่างไกลเกินกว่าที่ผู้พิการจะสามารถย้ายถิ่นฐานเพื่อไปศึกษาได้ นอกจากนี้ ยังคงพบปัญหาการกีดกันผู้พิการเข้าทำงาน แม้ว่าผู้พิการที่เป็นผู้สมัครงานจะมีคุณสมบัติสำหรับงานนั้นครบถ้วนก็ตาม

สภาพปัญหา

1. **สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการในสถานที่สาธารณะยังคงมีจำนวนไม่เพียงพอ ไม่สามารถใช้ได้จริง หรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด** โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ลิฟต์ ทางลาด ที่จอดรถ หรือห้องน้ำ ในสถานีขนส่ง โรงเรียน หรือโรงพยาบาลบางแห่ง อันมีสาเหตุประการหนึ่งจากการที่กฎหมายที่ระบุอำนาจหน้าที่ในการดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการในแต่ละสถานที่ในปัจจุบันยังคงมีความซ้ำซ้อนและลักลั่นกันระหว่างหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจยังได้กำหนดให้ภาระหน้าที่ในการดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการในสถานที่ต่าง ๆ ในเขตภูมิภาคเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการยากแก่การตรวจสอบคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้จัดสรรไว้แล้วโดยหน่วยงานจากส่วนกลาง

2. **สถานศึกษาเฉพาะสำหรับผู้พิการยังคงมีจำนวนน้อย** ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้พิการในเขตชนบทห่างไกล หรือผู้พิการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับล่าง โดยบ่อยครั้งสถานศึกษาเฉพาะสำหรับผู้พิการมักกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองหรือจังหวัดขนาดใหญ่ ผู้พิการที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทหรือจังหวัดขนาดเล็กจึงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือการย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อเข้าศึกษาที่ค่อนข้างสูง จนอาจเป็นสาเหตุสำคัญในการไม่ประสงค์จะเข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะดังกล่าวได้
3. **ผู้พิการยังคงถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งในการเข้าสมัครงาน หรือจากผู้ร่วมงานในกรณีที่ได้เข้าทำงานแล้ว** โดยแม้จะมีกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติดังกล่าวแต่นายจ้างก็มักไม่เกรงกลัวเนื่องจากมักไม่ถูกฟ้องร้องเอาผิด

แนวทางแก้ไข

1. **บูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการ** เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ และพัฒนาช่องทางการร้องเรียนและการรับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงหากมีการพบสถานที่สาธารณะที่ไม่ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการอย่างเพียงพอ หรือหากมีการเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่สามารถใช้งานได้จริง
2. **พัฒนาช่องทางการเชื่อมโยงผู้พิการและสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ** ทั้งการเพิ่มจำนวนสถานศึกษาที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก หลักสูตร และการวัดผลที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้พิการแต่ละประเภท และการพัฒนาระบบขนส่ง เช่น รถรับส่งผู้พิการที่เชื่อมโยงระหว่างเขตพื้นที่ขนาดเล็กและจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีสถานศึกษาสำหรับผู้พิการเป็นการเฉพาะ ตลอดจนการสนับสนุนทุนการศึกษาและทุนสำหรับค่าครองชีพผู้พิการที่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้าศึกษาในสถานศึกษาสำหรับผู้พิการเป็นการเฉพาะ เป็นต้น
3. **เร่งปรับทัศนคติของนายจ้างและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อผู้พิการ** เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เคารพสิทธิของกลุ่มผู้ร่วมงานที่หลากหลาย รวมถึงการใช้มาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการในที่ทำงาน อาทิ มาตรการให้แรงจูงใจในการรับผู้พิการเข้าทำงานในรูปแบบของการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล ตลอดจนมาตรการในเชิงลงโทษพฤติกรรมผู้มีเจตนาเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการในสถานที่ทำงาน เป็นต้น

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงการคลัง

5. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแรงงาน

กลุ่มเกษตรกรเป็นหนึ่งในอาชีพหลักของคนไทยที่ประสบปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านเศรษฐกิจเนื่องจากกลุ่มเกษตรกรไม่ใช่ลูกจ้างที่อยู่ในความครอบคลุมของพระราชบัญญัติแรงงานหรือประกันสังคม โดยจากการระดมความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบว่า ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่กลุ่มเกษตรกรถูกละเมิดสิทธิมาก ได้แก่ ปัญหาการถูกล่อลวง เอารัดเอาเปรียบ จากพ่อค้าคนกลางที่มีอำนาจตลาดสูง สามารถกดราคาสินค้าเกษตรกรรมที่รับซื้อจากกลุ่มเกษตรกรให้อยู่ในระดับต่ำมากอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาการผูกขาดปัจจัยในการผลิต ทั้งเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย ยารักษาโรค ตลอดจนเครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตร ตลอดจนปัญหาเกษตรกรรมพันธะสัญญาที่เกษตรกรหลายรายถูกล่อลวงให้ทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเนื่องจากมีข้อมูลน้อยไม่เพียงพอใจการตัดสินใจ ขาดความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะด้านกฎหมาย และขาดอำนาจต่อรองกับกลุ่มผู้จ้างและผู้รับซื้อสินค้าเกษตรกรรมที่มักเป็นบรรษัทข้ามชาติที่มีทรัพยากรทุกด้านสูงกว่า อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนยังคงประสบปัญหาการขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ระบุไว้ในหมวดแนวนโยบายของรัฐ มาตรา 73 ว่า รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดิน หรือวิธีอื่นใด จึงเป็นการรับรองสิทธิของกลุ่มเกษตรกรว่าควรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐให้สามารถประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันได้

ในส่วนของกลุ่มแรงงานนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ระบุไว้ในหมวดแนวนโยบายของรัฐ มาตรา 74 ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัย และให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มี หรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน อีกทั้ง รัฐยังพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ นอกเหนือจากรัฐธรรมนูญแล้ว สิทธิของกลุ่มแรงงานยังปรากฏในกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ พระราชบัญญัติแรงงาน และพระราชบัญญัติประกันสังคม ที่มีเนื้อความคุ้มครองสิทธิของกลุ่มแรงงานทั้งในด้านสิทธิการได้รับความปลอดภัยจากการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม ตลอดจนค่าชดเชยจากการประสบอุบัติเหตุหรือค่าชดเชยเมื่อถูกเลิกจ้างตามเงื่อนไขที่กำหนด

สภาพปัญหา

1. การขาดแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของแรงงานและบุตรหลายของแรงงานต่างด้าว ทั้งสิทธิในด้านการสาธารณสุข การศึกษา และสวัสดิการสังคมอื่นๆ ซึ่งในหลายพื้นที่กลุ่มแรงงานต่างด้าวได้ใช้ทรัพยากรร่วมกับคนในพื้นที่ แต่ไม่นับรวมอยู่ในทะเบียนประชากรในพื้นที่นั้น จึงส่งผลให้ประชากรผู้มีสิทธิในทางนิตินัยที่จะได้รับประโยชน์ไม่ได้รับสิทธิที่แท้จริงอย่างเพียงพอ

2. ผลกระทบเชิงลบจากเกษตรกรรมพันธะสัญญา เกษตรกรรมพันธะสัญญา (Contract farming) เป็นนวัตกรรมทางเกษตรกรรมใหม่ที่แพร่หลายเป็นอย่างมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรผู้ทำสัญญามักขาดความรู้ ความเข้าใจ อย่างแท้จริงในเนื้อหาของสัญญา อีกทั้งคู่สัญญายังมักเป็นบรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ที่มี

ประสบการณ์ และความรู้ทางกฎหมายสูงกว่า จึงอาจส่งผลให้สัญญาที่ลงนามและมีผลผูกมัดเป็นสัญญาที่เกษตรกรเสียเปรียบจากการขาดความรู้ หรือขาดอำนาจในการต่อรอง

3. การขาดสิทธิในที่ดินทำกินของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มชาติพันธุ์ การขาดสิทธิในที่ดินทำกินเป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทยอย่างยาวนาน ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรหลายรายตกอยู่ในกับดักความยากจนต่อเนื่องเป็นวัฏจักรเนื่องจากขาดสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการเกษตรกรรม ทั้งนี้ แม้รัฐจะได้มีนโยบายการจัดสรรที่ดินให้กับเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยมาโดยตลอด แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินมักไม่ใช่เกษตรกรผู้มีรายได้น้อยอย่างแท้จริง แต่กลับเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจในการจัดสรรที่ดินซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีฐานะดีอยู่แล้ว นโยบายการจัดสรรที่ดินในอดีตจึงไม่มีผลในการช่วยแก้ปัญหาการขาดที่ดินทำกินในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และกลับส่งผลให้ปัญหาการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินมีความรุนแรงยิ่งขึ้น อีกทั้ง เกษตรกรผู้มีรายได้น้อยแต่ถือครองทรัพย์สินในรูปของที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวนมาก ยังอาจประสบปัญหาการต้องรับภาระจากภาษีที่ดินจำนวนมากในอนาคต นอกจากนี้ ปัญหาการขาดสิทธิที่ดินทำกินยังเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มักมีรายได้น้อย เนื่องจากการได้มาซึ่งที่ดินเพื่อประกอบอาชีพของกลุ่มดังกล่าวมักเป็นการได้มาโดยการจับจองที่ปราศจากเอกสารรับรองสิทธิในทางกฎหมายซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินต่อเนื่องต่อไป

4. การขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิ โดยแม้จะมีกฎหมายจำนวนมากทั้งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องที่ได้รับรองสิทธิที่พึงมี แต่นายจ้างจำนวนมากยังคงบิดพลิ้วที่จะปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่เกรงกลัวผลกระทบที่อาจตามมา เนื่องจากคาดว่าแม้ตนเองจะกระทำการเอาเปรียบลูกจ้าง แต่ลูกจ้างจำนวนมากก็ไม่ประสงค์จะนำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพราะความไม่แน่ใจว่าจะเป็นผู้ชนะคดี การที่ผู้ฟ้องต้องแบกรับต้นทุนในการฟ้องร้องคดีสูง หรือความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิอยู่เป็นจำนวนมาก แม้จะมีกฎหมายรับรองสิทธิต่างๆ เป็นที่ชัดเจนแล้วก็ตาม

แนวทางแก้ไข

1. พัฒนาแนวทางการจัดสรรสวัสดิการแก่แรงงานและบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในทุกมิติอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านสวัสดิการสังคม การศึกษา และการสาธารณสุข โดยคำนึงถึงความสมดุลของการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรมระหว่างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว และความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสรรสวัสดิการในลักษณะต่างๆ ทั้งในแนวทางที่ใช้งบประมาณแผ่นดิน หรือแนวทางการจัดตั้งกองทุนของแรงงานต่างด้าวเป็นการเฉพาะ

2. ให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับผลดีและผลเสียของเกษตรกรรมพันธะสัญญา เพื่อให้เกษตรกรที่ประสงค์จะทำสัญญาตัดสินใจได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเท่าเทียมกันระหว่างคู่สัญญา ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ด้านการเกษตร และด้านอื่นๆ ที่จำเป็นให้เกษตรกรที่ประสงค์จะทำสัญญาเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้ไม่ถูกเอาเปรียบจากคู่สัญญาซึ่งมักเป็นบรรษัทข้ามชาติที่มีทรัพยากรและอำนาจต่อรองสูง

3. ระบุแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินและจัดหามาตรการป้องกันและบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่ไม่เป็นธรรมจากภาษีที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการการจัดหาที่ดินให้กับเกษตรกรที่ครอบครองที่ดินมาเป็นระยะเวลานานก่อนมีกฎหมายที่ดินบังคับใช้ ตลอดจนสร้างความ

โปร่งใสในการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของทรัพยากรที่ดินไปสู่กลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้น้อยอย่างแท้จริง

4. เร่งรัดกระบวนการยุติธรรมให้นายจ้างผู้กระทำความผิดต้องรับโทษ โดยอาจพิจารณามาตรการต่างๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือทั้งในเชิงต้นทุนการฟ้องร้อง และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ลูกจ้างผู้ถูกละเมิดสิทธิในการฟ้องร้องเรียกร้องสิทธิประโยชน์ที่พึงได้ เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมให้นายจ้างและลูกจ้างเคารพกฎหมายแรงงานและสวัสดิการสังคม หรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงยุติธรรม สำนักงานประกันสังคม

6. แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ป่วย (กลุ่มผู้ติดเชื้อ/กลุ่มผู้เสพยา)

ประเทศไทยได้มีการประกาศแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ และได้เห็นชอบแผนในการพัฒนายุทธศาสตร์การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยมีการวางแผนการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 (16 ปี) อันมีเป้าหมายที่สำคัญอันได้แก่ การไม่มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ การไม่มีการเสียชีวิตเนื่องจากเอดส์ และไม่มีการตีตราและเลือกปฏิบัติ ปัจจุบัน ไทยอยู่ระหว่างการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ ปี พ.ศ. 2558 - 2562

แผนยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวเป็นไปตามกรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งมุ่งให้หลักประกันความเสมอกันในกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข โดยมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ นอกจากนี้ รัฐยังต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค (มาตรา 55) ทั้งนี้ แนวนโยบายแห่งรัฐกำหนดให้มีการคำนึงถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม (มาตรา 66) ในการส่งเสริมและพัฒนาสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

โดยสำหรับผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายเฉพาะที่ได้กำหนดวิธีการดำเนินคดียาเสพติดไว้ต่างหาก และโดยเฉพาะกับผู้ที่เสพหรือครอบครองไว้เพื่อเสพเพื่อควบคุมปัญหาการใช้สารเสพติด กฎหมายดังกล่าวถือว่าผู้เสพยาเสพติดถือเป็นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูให้หายขาดเพื่อให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

โดยจากรายงานสถานการณ์และการป้องกันปัญหาเอดส์พบว่า ไทยประสบความสำเร็จจากการดำเนินตามนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ อาทิ ความร่วมมือของภาคส่วนราชการในการรณรงค์ให้ความรู้ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวและการให้บริการรักษาผู้ติดเชื้อ อย่างไรก็ดี จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ยังคงพบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์หลัก กล่าวคือ การดูแล รักษาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านสุขภาพและสังคม และปัญหาการถูกตีตราและเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ รายงานประจำปีของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2016) ยังชี้ให้เห็นสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) และผู้ติดเชื้อเอดส์ (AIDS) ซึ่งมักเผชิญปัญหาการถูกตีตราและขาดการยอมรับจากครอบครัวและสังคม รวมถึงปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาการถูกตีตราและขาดการยอมรับจากครอบครัวและสังคม**ของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) และผู้ติดเชื้อเอดส์ (AIDS) ซึ่งเป็นปัญหาการรังเกียจกีดกันอันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค
2. **ปัญหาการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม** โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) และผู้ติดเชื้อเอดส์ (AIDS) ซึ่งการเลือกปฏิบัติปรากฏทั้งในชุมชน สถานที่ทำงาน สถานศึกษาสถานประกอบการ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมในการรับสมัครเข้าทำงาน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานะทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่และสุขภาพกายสุขภาพจิตของผู้ติดเชื้อ
3. **ปัญหาการขาดการติดตามการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ**ของผู้พ้นโทษในคดียาเสพติดส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตและการมีอาชีพ ซึ่งบ่อยครั้งกลับมาสู่กับดักวงโคจรเดิม

แนวทางแก้ไข

1. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขเอดส์อย่างต่อเนื่องในการปรับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อโดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ควรเน้นเรื่องการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้ติดเชื้อ นอกเหนือจากการให้ความรู้ในการป้องกันและรักษาตัว โดยใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ อาทิ สื่อสังคมออนไลน์
2. รัฐควรออกมาตรการหรือนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อมสำหรับการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อ อาทิ กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการจ้างงานและการยุติการจ้างงานของกลุ่มผู้ติดเชื้อ สร้างช่องทางการร้องทุกข์ที่มีประสิทธิภาพ สะดวกและทั่วถึงสำหรับผู้ร้องเรียน และมีการดำเนินการอย่างจริงจังในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้น ส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเพื่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นสำหรับในกลุ่มดังกล่าวโดยเพิ่มแรงจูงใจในการลดหย่อนภาษี การสร้างกระแสใหม่

ให้กับผู้บริโภคให้หันมาสนับสนุนธุรกิจเพื่อสิทธิมนุษยชน หรือการสนับสนุนให้ภาคธุรกิจมีนโยบายต่อต้านการเลือกปฏิบัติที่เข้มแข็งและมีช่องทางร้องเรียน กลไกการเยียวยาภายใน

3. รัฐควรสร้างระบบการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบเพื่อทำหน้าที่สอดส่องติดตาม ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา รวมถึงสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มผู้ได้รับการบำบัด และภาคประชาชนในการสนับสนุนกลุ่มธุรกิจเพื่อสิทธิมนุษยชน

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์

7. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ และผู้ไร้ที่พักพิง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ให้การรับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ และผู้ไร้ที่พักพิงโดยกว้างซึ่งให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพเสมอกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3, มาตรา 27) ซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุแห่งถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศและอื่น ๆ นอกจากนี้ มาตรา 70 ภายใต้หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐได้ระบุการให้ความคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิด้านวัฒนธรรมภาษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยกำหนดให้รัฐคำนึงถึงการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิในการดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข เท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย ทั้งนี้ สิทธิด้านพลเมืองและการเมือง การปกครองถูกรองรับโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (ฉบับแก้ไข) และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง “การสั่งให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย” ซึ่งวางหลักเกณฑ์ในการให้สัญชาติ 4 กลุ่มผู้อพยพ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดแนวทางให้คนไร้ที่พึ่งมีสิทธิขอรับการคุ้มครองจากสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหรือศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและมาตรการช่วยเหลือที่จำเป็นอื่น ๆ

และจากการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 3 รัฐบาลได้พยายามดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่อง อาทิ มาตรการการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว มาตรการส่งเสริมให้กลุ่มไร้รัฐ ชาติพันธุ์ และกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิงหรือผู้หนีภัยการสู้รบสามารถเข้าถึงหลักประกันสุขภาพได้ตามสิทธิ โดยให้มีหน่วยราชการเคลื่อนที่เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำบัตรแสดงสถานะที่เหมาะสมแก่ผู้อยู่อาศัยในที่ห่างไกล ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติ มาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มผู้อพยพยังคงประสบปัญหาการได้รับสัญชาติและการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของรัฐดังสะท้อนจากการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยองค์กรระหว่างประเทศและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลซึ่งเป็นประเด็นด้านการจำกัดสิทธิพลเมือง อาทิ การเพิกเฉยต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ลี้ภัยและแรงงานอพยพซึ่งถูกละเมิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐและนายจ้าง การปฏิเสธการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ลี้ภัย

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาการไม่ได้รับการแจ้งเกิดของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์**ซึ่งเกิดในท้องที่ทุรกันดารและไม่ได้รับการช่วยเหลือในการขอสัญชาติจากรัฐ ทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมและกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติ
2. **ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นและความด้อยประสิทธิภาพในกระบวนการขอสัญชาติ** ซึ่งเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของเจ้าหน้าที่โดยยึดติดกรอบการทำงานเดิม ๆ อาทิ การให้ความเชื่อถือเฉพาะกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในการเป็นพยานรับรองข้อเท็จจริงของชาวบ้านผู้ยื่นคำร้องเท่านั้น หรือการเรียกพยานเอกสารเพิ่มเติมจากชาวบ้าน โดยกำหนดว่าให้มีทะเบียนสำรวจบัญชีบุคคลในบ้านของกรมประชาสงเคราะห์ (ทร.ชข.) เป็นเอกสารแนบท้ายส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดทำ ทร.ชข. ซึ่งเป็นเอกสารที่ในระเบียบยอมรับด้วยค่าใช้จ่ายรายหัวในอัตราต่าง ๆ กัน

3. **ปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ ของรัฐ** อาทิ การขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่ดี ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาล ส่งผลทำให้เด็กของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจำนวนมากเสียชีวิตตั้งแต่แรกเกิด จากการเจ็บป่วย การพัฒนาด้านสุขภาพและการโภชนาการไม่ได้มาตรฐาน
4. **ปัญหาการจำกัดเสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐานและจำกัดสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน** ซึ่งเกิดจากการที่รัฐออกนโยบายขับไล่อพยพชนเผ่าออกจากป่าภายใต้แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและพืชเสพติดบนพื้นที่สูง รวมถึงนโยบายทวงคืนผืนป่า

แนวทางแก้ไข

1. จัดตั้งศูนย์ประจำท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือการแจ้งเกิดและขอสัญชาติของเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเกิดในท้องที่ทุรกันดาร ซึ่งถือเป็นการประกันการจดทะเบียนเกิดสำหรับเด็กทุกคนที่เกิดในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ไม่ได้จดทะเบียนเนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของพ่อแม่ ชาติพันธุ์ และสถานะการเข้าเมืองตามข้อเสนอแนะของกลไก UPR เนื่องจากแม้ปัจจุบัน รัฐจะมีกฎระเบียบรองรับการให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทย แต่จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการดำเนินการตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ และควรสร้างกลไกติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎระเบียบและเจตคติที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
2. สร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการในการเจรจา ประนีประนอมระหว่างภาครัฐและประชาชนที่ชัดเจน และจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาฟื้นฟูอาชีพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของภาครัฐ
3. ติดตามการบังคับใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ติดตามผลการดำเนินมาตรการการขยายการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลและการประกันสังคมโดยไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์หรืออุปสรรคทางภาษาให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและทั่วถึง อาทิ มาตรการทำบัตรประกันสังคมเคลื่อนที่

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์

8. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพเสมอกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3, มาตรา 27) อันสอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลซึ่งห้ามรัฐกระทำการอันเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยมีหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ว่า มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรีมีความเสมอภาคกัน และรัฐมีหน้าที่ในการสร้างหลักประกันดังกล่าวในการวางมาตรฐานด้านการเคารพสิทธิของรัฐและระหว่างกันของบุคคลในสังคม ทั้งนี้ ไทยได้จัดทำพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ขึ้นซึ่งถือเป็นกฎหมายสำคัญที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น แต่ยังได้คุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับมาตรฐานและวิธีปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

โดยจากการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 3 พบว่ารัฐมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับมาตรการที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผน กล่าวคือ การออกมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเข้าใจและยอมรับในการมีอัตลักษณ์ทางเพศ ตลอดจนการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

อย่างไรก็ดี จากการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยองค์กรระหว่างประเทศและการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพศยังคงเผชิญปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ปัญหาการเลือกปฏิบัติในกระบวนการสืบสวนสอบสวน โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเจ้าหน้าที่มิได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน ปัญหาการเลือกปฏิบัติเชิงพาณิชย์ อาทิ การปฏิเสธความคุ้มครองของบริษัทประกันชีวิตแก่คู่ชีวิตของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาการขาดกฎหมายรองรับสิทธิด้านชีวิตคู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ** โดยที่ประเทศไทยยังไม่ได้มีการรับรองกฎหมายในเรื่องของคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน ซึ่งทำให้กลุ่มความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นชายหญิง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการจัดการทรัพย์สินที่หามาร่วมกัน สิทธิในการตัดสินใจแทนกัน ตลอดจนสิทธิในความประสงค์ที่จะต้องการการสมรสกันอย่างถูกกฎหมาย
2. **ปัญหาการขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อห้ามการเลือกปฏิบัติ** โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกำกับดูแลสถานประกอบการในการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเปราะบาง อาทิ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มความหลากหลายทางเพศ ซึ่งส่งผลให้สถานประกอบการใช้ข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายและจิตใจเป็นเงื่อนไขในการปฏิเสธการจ้างงาน และยังส่งผลถึงสภาพแวดล้อมการทำงานและการยุติการจ้างงาน

แนวทางแก้ไข

1. ดูแลติดตามให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎหมายฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอแนะกลไก UPR
2. เร่งดำเนินการให้ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางมีผลใช้บังคับ อาทิ ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ... ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ พ.ศ...

ร่างพระราชบัญญัติการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล พ.ศ... ซึ่งจะส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศมีความครอบคลุมและรัดกุมยิ่งขึ้น

3. ส่งเสริมภาคธุรกิจให้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยออกมาตรการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมรณรงค์เพื่อให้มีการจ้างงานกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียม ขจัดนโยบายภายในองค์กรที่เป็นการแบ่งแยกในเรื่องของเพศ อาทิ ข้อจำกัดด้านการแต่งกาย การมีเครื่องแบบที่เป็นกลาง (unisex)
4. ดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องที่ช่วยส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมให้มีความเข้าใจและยอมรับในการมีอัตลักษณ์ทางเพศและการปฏิบัติต่อเพศสภาพ อาทิ การขจัดการตีตราในด้านเพศด้วยสีหรือของเล่นในเด็กปฐมวัย เพื่อขจัดการตีกรอบความคิดของเด็กในด้านเพศ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน

9. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถือเป็นอีกกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่เผชิญอุปสรรคการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับความคุ้มครองสิทธิในการแสดงออก โดยตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ คือ บุคคลที่ทำงานหรือเคลื่อนไหวในลักษณะดังนี้

1) เป็นตัวแทนแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนให้กลุ่มคน

2) ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง ไปจนถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3) รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

4) เคลื่อนไหวเพื่อให้ผู้ก่อเหตุละเมิดสิทธิมนุษยชนถูกลงโทษตามกฎหมาย

5) ช่วยเหลือผู้เสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

6) ช่วยพัฒนานโยบายรัฐที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

7) สนับสนุนให้ภาครัฐปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

8) ให้ความรู้หรือจัดอบรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

(Amnesty International Thailand, 2017)[1]

การให้ความคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว จึงถือเป็นเรื่องเร่งด่วนและจำเป็นเนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ต่อสู้และให้การช่วยเหลือ สนับสนุนกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน แม้ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมิได้มีการระบุความคุ้มครองในสิทธิของกลุ่มบุคคลดังกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจง แต่สิทธิทางการเมืองการปกครองและด้านกระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่บุคคลพึงได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ มาตรา 34 และ 35 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดความคุ้มครองของบุคคลในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น ซึ่งการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวอย่างชัดเจนและเป็นการเฉพาะ และความคุ้มครองสำหรับบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ นอกจากนี้ หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 ยังประกันสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยกำหนดว่ารัฐพึงจัดระบบบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

โดยจากข้อเสนอแนะกลไก UPR ซึ่งเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการปฏิรูปกฎหมายภายในเพื่อให้มีการปฏิบัติตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน การประติบัติหรือการลงโทษอื่น ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ และจัดตั้งกลไกป้องกันการทรมานฯ ระดับชาติที่มีความเป็นอิสระ มีประสิทธิภาพ เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของการละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะทางด้านร่างกายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

สภาพปัญหา

ปัญหาการละเมิดสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (Protection international - PI) ได้รายงานสถิตินักปกป้องสิทธิมนุษยชนไทยซึ่งถูกสังหารและสูญหายในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งหมด 59 คน มีทั้งนักต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดินทำกิน ผู้นำชุมชนที่เคลื่อนไหว

[1] Amnesty International Thailand, “Human Rights Defenders” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2561 จาก https://www.amnesty.or.th/en/our-work/human-rights-defenders

ด้านสิ่งแวดล้อม ทนายความ รวมถึงพระสงฆ์ โดยคดีของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไทยถูกสังหารและถูกบังคับให้สูญหายมีการสอบสวนและนำขึ้นสู่ชั้นศาลน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคดีอื่นที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัว การคุกคามทางเพศ รวมไปถึงการฟ้องร้องเยาวชนที่ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

แนวทางแก้ไข

1. เร่งผลักดันให้ ร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ... มีผลใช้บังคับและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสากล และควรมีมาตรการในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การรับประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
2. การออกมาตรการคุ้มครองสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและดำเนินการสอบสวนคดีการข่มขู่ การคุกคาม และการทำร้ายบุคคลดังกล่าว และประกันว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนจะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับปฏิญญาสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และจัดทำมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมต่อบุคคล
3. การประกันให้มีการดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคง อย่างเป็นกลาง อิสระ และโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ของประเทศและนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

10. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องขัง (ผู้ถูกกล่าวหา/ผู้ต้องหา/นักโทษเด็ดขาด)

แม้ว่าผู้ต้องขัง มีสิทธิตาม พรบ.ราชทัณฑ์ 2560 ซึ่งได้บัญญัติสิทธิของผู้ต้องขังไว้หลายด้าน อย่างเช่น การจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติโดยให้ผู้ต้องขังทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรม อย่างเท่าเทียมกันและผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรม ทางศาสนาที่ตนนับถือ และผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือหน่วยงานของรัฐที่ เกี่ยวข้อง หรือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อ พระมหากษัตริย์ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กาหนดในกฎกระทรวงและผู้ต้องขัง มีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงานของเรือนจำได้โดยให้ ได้รับความคุ้มครองและให้คาปรึกษาในทัน รวมทั้งคำร้องดังกล่าวต้อง รักษา เป็นความลับและ ได้รับการไต่สวนชี้ขาดโดยพนักงานอัยการ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาของกลุ่มผู้ต้องขัง ซึ่งจากรายงานประจำปีของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2016) ได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ในด้านกระบวนการยุติธรรม การละเมิดสิทธิผู้ต้องหาและผู้ต้องขังทั้งในส่วนของกระบวนการยุติธรรม อาทิ การจับกุมและการกักขังโดยอำเภอใจ และในส่วนของสภาพของเรือนจำ ที่คุมขังซึ่งขาดสุขอนามัยที่ดีและแออัด

สภาพปัญหา

1. ผู้ถูกกล่าวหาที่มีทะเบียนประวัติอาชญากร มีลายนิ้วมือระหว่างการสอบสวน แม้เมื่ออัยการสั่งไม่ฟ้องคดี หรือสั่งฟ้องแต่ศาลยกฟ้องเพราะไม่มีความผิด แต่ประวัติที่ถูกบันทึกในชั้นตำรวจ พนักงานสอบสวนไม่ได้ดำเนินการถอนประวัติออกจากสารบบทะเบียนประวัติอาชญากร ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนต้องมีประวัติการกระทำผิดทำให้เสียประโยชน์และประวัติในการทำงาน เป็นต้น

2. ปัญหาของกลุ่มผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาพื้นที่ภาคใต้สะท้อนปัญหากการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา กระบวนการติดตามผู้ถูกกล่าวหาที่มีการหลบหนี การที่กลุ่มผู้ต้องหาบางส่วนยังไม่ทราบถึงสิทธิในการขอรับสิทธิการปล่อยตัวชั่วคราวยากจน แม้ว่ากระทรวงยุติธรรมมีกองทุนยุติธรรมเข้ามาช่วยเหลือในการให้ประกันตัวบุคคลได้ แต่สิทธิการเข้าถึง การรับรู้จากประชาชนยังมีข้อจำกัด ซึ่งทางพื้นที่ภาคเหนือสะท้อนปัญหาการประกันตัวผู้ต้องหา การใช้ตำแหน่งในการประกันตัวผู้ติดยาเสพติดให้แก่บุคลต่างด้าวที่เป็นบุคคลที่เข้ามาอยู่ถูกต้องตามกฎหมาย ทางศาล ไม่ให้การสนับสนุนในการขอปล่อยตัวชั่วคราว

3. ผู้ไม่มีสถานะทางสัญชาติไม่ได้รับการดูแลจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม สาเหตุจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการเลือกปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการสอบสวนหรือ กระทำกับผู้ต้องหาไม่ถูกต้อง

4. ปัญหาความแออัดในเรือนจำ จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำมีจำนวนเพิ่มสูงมากโดยจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2561 จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศหากรวมนักโทษฝากขังมีจำนวน 343,657 คน ที่เป็นนักโทษเด็ดขาดมีจำนวน 277,345 คน และในจำนวนดังกล่าว เป็นนักโทษประหารชีวิตจำนวน 230 คน จากสถิติเมื่อเทียบทั่วโลกเรือนจำของประเทศไทย มีความหนาแน่นแออัดของนักโทษ ติดอันดับ 9 ของโลกทำให้พบปัญหาของกลุ่มนักโทษแออัดค่อนข้างมากปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังพื้นที่ภาคเหนือยังพบปัญหาของงานราชทัณฑ์ เช่น การดูแลผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การมีจำนวนนักโทษผู้ต้องขังแออัดส่งผลต่อการดูแลปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง แม้ในขณะนี้มีข้อกำหนดกรุงเทพในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง การมีข้อกำหนดเนลสันเมนดูลาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง แต่ยังมีข้อจำกัดในการนำไปปฏิบัติจริงของเรือนจำ นอกจากนี้

5. ปัญหาการใช้เครื่องพันธนาการนักโทษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนปัญหาการใช้กุญแจมือของกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบางคือผู้ต้องหาหรือผู้ต้อง ขังถือเป็นการละเมิดสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ควรจะมีมาตรการในการที่จะนำเสนอให้มีการดำเนินงานของ รัฐบาล หรือภาครัฐที่เป็นหน่วยเหนือขึ้นไปว่าจะต้องออกระเบียบข้อบังคับอะไรต่าง ๆ ให้รัดกุมเพื่อไม่ให้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติผิดในด้านสิทธิมนุษยชนสากลและเป็นแผนงานที่เจ้าหน้าที่น่าจะปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักการสิทธิมนุษยชน

6. พื้นที่กรุงเทพมหานครสะท้อนปัญหานักโทษล้นคุก เพราะนโยบายยาเสพติดของรัฐบาล ร้อยละ 70 ของนักโทษในเรือนจำเป็นนักโทษคดียาเสพติด โดยกลุ่มนักโทษเด็ดขาดคดียาเสพติด (จำเลยที่ศาลตัดสินลงโทษแล้ว) รอประหารชีวิตจำนวนหลายร้อยคนที่อยู่ในความดูแลเหล่านี้เป็นภาระกับงบประมาณของรัฐ เนื่องจากเรือนจำต้องดูแลเรื่องอาหารการกิน ความเป็นอยู่ของนักโทษจนกว่าจะสิ้นสุดการลงโทษประหารชีวิต โดยปัจจุบันยังมีโทษประหารชีวิตอยู่ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย แต่ส่วนใหญ่จะรอผลฎีกาจนกว่าจะมีการประหารชีวิตจริง จึงมองว่าเป็นภาระของเจ้าหน้าที่เรือนจำมากว่าผู้ต้องขังเสียอีก เพราะต้องทำงานในเรือนจำตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีวันหยุด เท่ากับเจ้าหน้าที่เรือนจำใช้เวลาทั้งชีวิตอยู่แต่ในเรือนจำจนกว่าจะเกษียณ

แนวทางแก้ไข

1. การใช้การเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เช่น ผลักดันให้มีการจัดตั้งศาลพิเศษยาเสพติด โดยการส่งผู้เสพฯ ไปบำบัดต้องคัดกรองเฉพาะผู้เสพติด (addictive disor) ไม่ใช่กลุ่ม Co-occurrence disorder เช่น ติดยาเสพติดและมีอาการทางจิต PTSD หรือติดยาเสพติดแล้วมีอาการอื่น ๆ ประกอบด้วยนอกจากการติดยาเสพติด เพราะกลุ่มนี้มีความเสี่ยงกระทำผิดซ้ำสูง และควรมีการจัดตั้งศาลพิเศษเมาแล้วขับ เพื่อเป็นทางเลือกในการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดเล็กน้อยและกระทำความผิดเป็นครั้งแรก

2. การใช้วิธีการเบี่ยงเบนคดี (diversion) การใช้เรือนจำชุมขน (community correction) เช่น โครงการ day program /night program – (การไม่ใช้โทษจำคุกแต่ให้มีที่คุมขังเฉพาะสำหรับนักโทษคดีไม่ร้ายแรง) พักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ และพยายามให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคม (reintegrate) โดยมีโปรแกรมทางสังคมรองรับไว้ด้วย

3. การใช้วิธีการพักโทษชั่วคราว (furlough) เช่น ติดคุกห้าปี ทำตัวดีก็ขอกลับไปบ้านเยี่ยมบ้านโอกาสสำคัญ เช่น ขอไปพบครอบครัวห้าวันเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กับครอบครัว

4. การกำหนดโทษระดับกลาง เช่น ใช้การไม่ลงโทษจำคุกแต่ใช้การคุมประพฤติที่เข้มงวดกว่าปกติ มารายงานตัวถี่บ่อย (Intensive supervision program) การใช้ EM - การใช้การคุมขังที่บ้าน (house arrest) การคุมขังที่บ้าน

5. การเพิ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต สร้างนักจิตวิทยา Psychologist (วุฒิปริญญาเอก) และที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพจิต -(mental health counselor)

6. การใช้เครื่องพันธนาการควรพิจารณาจากความจำเป็น ความเสี่ยง และนักโทษเป็นอันตรายคุกคาม

7. พัฒนาระบบทะเบียนประวัติอาชญากรของตำรวจ ควรมีการปรับให้มีความเป็นปัจจุบัน เพราะการละเลยเพิกเฉยไม่แก้ไขข้อมูลในระบบทะเบียนประวัติให้ถูกต้องทำให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

8. ส่งเสริมให้มีการนำข้อกำหนดกรุงเทพ และข้อกำหนดแมนเดลลาไปใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทุกแห่ง

9. การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนมาพัฒนาระบบการดูแลผู้ต้องขัง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

11. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้พ้นโทษ

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้พบว่าปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้พ้นโทษ คือ ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติ หรือกีดกันในการประกอบอาชีพ

สภาพปัญหา

ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษ มีข้อจำกัดในเรื่องของการเข้าถึงการสร้างงานสร้างอาชีพ ปัญหาการเข้าสู่สังคมของผู้ที่พ้นโทษออกมาแล้ว ไม่สามารถหางานทำได้สืบเนื่องจากการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และการถูกรังเกียจจากสังคม ที่บางครั้งรวมถึงคนในครอบครัวของผู้พ้นโทษเองด้วย ทำให้หลายหน่วยงานไม่ต้องการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานเพราะมีประวัติเป็นผู้กระทำผิด โดยจากการระดมความคิดเห็นในพื้นที่ภาคใต้และพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้สะท้อนปัญหากลุ่มผู้พ้นโทษในสามประเด็น คือ การว่างงาน สังคมไม่ยอมรับและการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ การแก้ไขผู้กระทำความผิดเพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้จริง จะทำอย่างไรให้ผู้ที่ถูกลงโทษนั้นสามารถกลับไปคืนสู่สังคมและสามารถที่จะมีงานทำได้ เพราะมีปัญหาว่างงานเกิดขึ้น การขาดการสนับสนุนจากครอบครัว และถูกจำกัดโอกาสจากสถานประกอบการ แม้กระทั่งหน่วยงานของภาครัฐเองก็ยังไม่จ้างผู้ที่พ้นโทษเข้าทำงาน แม้ว่าในเรือนจำนักโทษจะได้ผ่านการฝึกวิชาชีพ แต่บางคนเข้าไปอยู่ในระยะสั้นก็อาจจะไม่ได้มีความชำนาญเพียงพอที่จะนำไปประกอบอาชีพได้ นักโทษบางคนที่เคยประกอบวิชาชีพมาก่อนเมื่อถูกคุมขังหลาย ๆ ปี ก็ขาดความต่อเนื่องและขาดความเชื่อมั่นในฝีมือของตน เป็นเหตุให้ว่างงาน นอกจากนี้การที่สังคมไม่ยอมรับ มีสาเหตุจากสังคมหวาดกลัว ไม่ไว้วางใจ และมีความรู้สึกว่าไม่ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินส่งผลให้ผู้พ้นโทษขาดความเชื่อมั่น กลัวว่าสังคมจะตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก นอกจากนี้ ผู้พ้นโทษบางคนมีอาการป่วยทางจิตติดตัวมาด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไม่ยอมรับ

แนวทางแก้ไข

1. การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ (reintegrate) โดยมุ่งเน้นการสร้างอาชีพให้ผู้พ้นโทษ ต้องจัดให้มีที่ปรึกษาด้านอาชีพเพื่อตรวจวัดความสามารถของผู้พ้นโทษในช่วงก่อนพ้นโทษ 6 เดือน ซึ่งการสร้างอาชีพให้ผู้พ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพ ควรสร้าง wrap around approach โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันสร้างอาชีพให้ตั้งแต่เริ่มเป็นผู้ต้องขัง
2. การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน มาพัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

12. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย/ผู้ตกเป็นเหยื่อ (เหยื่ออาชญากรรม เหยื่อค้ามนุษย์ เหยื่อที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เหยื่อความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น)

ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช พ.ศ. 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 วรรค 3 บัญญัติว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตามจากการประเมินแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 3 โดย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้พบว่าในบรรดาเรื่องร้องทุกข์หรือร้องเรียน จำนวนทั้งสิ้น 8,994 เรื่อง โดยเรื่อง ที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม จำนวน 4,489 เรื่อง และ กลุ่มที่ร้องเรียนมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มเหยื่อและผู้เสียหาย

ซึ่งหลักการขั้นพื้นฐานวาด่วยสิทธิการเยียวยาและชดเชยเหยื่อที่ถูกละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศขั้นรุนแรง ค.ศ. 2005 และตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้ระบุถึงการเยียวยาเหยื่อ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน การประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีฯ ต่างได้ระบุถึงสิทธิของเหยื่อในการได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามที่ระบุในกฎหมายระหว่างประเทศหรืออนุสัญญาฯ นั้น ๆ แล้วแต่กรณี

สภาพปัญหา

1. **ปัญหาของกลุ่มผู้ตกเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายถูกละเลยไม่ได้คุ้มครอง** โดยภาคใต้สะท้อนปัญหาการเผยแพร่ภาพข่าวโดยที่ผู้ตกเป็นเหยื่อไม่ได้สมัครใจ ทั้งในเรื่องของมาตรการการคุ้มครองทางกฎหมาย การดูแลและสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองไม่เท่ากัน เหยื่อ/ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอและเป็นการเยียวยาในระยะสั้น เช่น หลายหน่วยงานเข้ามาดูแลเฉพาะช่วงที่ตกเป็นข่าว แต่หลังจากนั้นกลับไม่มีหน่วยงานไหนให้ความสนใจต่อ ซึ่งพื้นที่ภาคเหนือสะท้อนว่าการเข้าถึงข้อมูลแหล่งข่าวสารของภาครัฐ ในเรื่องการให้สิทธิและผลประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับผู้ยากไร้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ การได้รับความเป็นธรรม การเข้าถึงสิทธิจากทางภาครัฐในด้านการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนยังขาดความรู้เรื่องสิทธิของตนเอง ทั้งในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงกระบวนการเรียกร้องสิทธิ

2. **ปัญหาเหยื่อแพะหรือจำเลยบริสุทธิ์** จากการดำเนินคดีกับผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นทาง ไม่ว่าจะเป็นการจับกุม การสืบสวนและการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

3. **เหยื่อค้ามนุษย์** ยังเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการบังคับใช้แรงงาน การนำคนมาขอทาน สภาพปัญหามักเกี่ยวข้องกับผู้ยากไร้

แนวทางแก้ไข

1. การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในเรื่องการขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจในทุกพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นในเรื่องการแจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายดังกล่าว นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหน้าที่แจ้งสิทธิเรื่องการขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาแก่แพะหรือจำเลยบริสุทธิ์ด้วย

2. พัฒนากลไกการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา โดยใช้วิธีการ “wrap around approach” ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การนำรูปแบบธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนมาพัฒนาระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและการให้บริการเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา โดยภาคธุรกิจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเฝ้าระวังและไม่ให้ความร่วมมือกับภาคธุรกิจด้วยกันที่มีการกระทำกิจกรรมสีเทาหรือมีการทำธุรกิจจากการบังคับใช้แรงงาน หากภาคธุรกิจมีการขับเคลื่อนร่วมมือในการไม่ร่วมมือหรือไม่ร่วมลงทุนกับธุรกิจหรือบริษัทห้างร้านที่มีการบังคับใช้แรงงานเหล่านั้น โดยช่วยเป็นแหล่งข้อมูลและช่วยสอดส่องภาคธุรกิจด้วยกันในการสร้างธรรมาภิบาลที่ดี เพื่อให้การประกอบธุรกิจไม่มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงาน เป็นต้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรอบแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

กลไกการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

การขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 4 ควรมีกลไกและกำหนดกรอบเวลาในการผลักดัน ซึ่งกลไกที่สำคัญที่ทำให้แผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 4 มีการนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยใช้กลไกดังนี้

1. วาระแห่งชาติ

วาระแห่งชาติ ที่มีการผลักดันภายใน 2 ปี คือช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 - 2562 ซึ่งในช่วงปีแรกของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2566) สามารถขับเคลื่อนคู่ขนานไปกับวาระแห่งชาติ

2. การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชน

การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชน โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดประชุมและเป็นฝ่ายเลขานุการ โดยควรกำหนดให้มีการประชุมทุกเดือน และติดตามผลงานการขับเคลื่อนแผนสิทธิฯ เป็นรายไตรมาส ราย 6 เดือน และรายปี เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจในการนำแผนสิทธิฯ ไปปฏิบัติอย่างบูรณาการของทุกหน่วยงาน ซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการควรคัดเลือกตัวแทนจากทุกหน่วยงาน กระทรวงที่เกี่ยวข้องครบทุกกระทรวง รวมทั้งภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เป็นต้น

3. ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ในอดีตที่ผ่านมา การส่งเสริม ป้องกัน และการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชน มีมุมมองที่ถูกจำกัดอยู่ในบริบทของรัฐ เนื่องจากหลักการด้านการเมืองการปกครองที่มุ่งเน้นในเรื่องการบริหารอำนาจทางการเมืองของรัฐ ซึ่งจำเป็นต้องมีกลไกการแบ่งแยกอำนาจและการจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่และฝ่ายการเมืองของรัฐ อย่างไรก็ดี จากสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นผู้กระทำการละเมิดมิได้จำกัดอยู่เพียงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ แต่ยังรวมถึงภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยการเกื้อหนุนของโครงสร้างทางการเมือง ภาคเอกชนจึงมักถูกเพ่งเล็งว่าเป็นอีกหนึ่งกลุ่มซึ่งเป็นตัวการในการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการเอาผลประโยชน์ของธุรกิจเป็นที่ตั้งโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบทางสังคม อันเป็นที่มาของการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินธุรกิจ (corporate social responsibility) ซึ่งยังคงถือว่าความรับผิดชอบของภาคเอกชนต่อส่วนรวมยังเป็นลักษณะที่อยู่ในวงจำกัด

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันหลักการดังกล่าวได้มีการพัฒนาไปอีกขั้น ซึ่งนำไปสู่บทบาทของภาคธุรกิจในการส่งเสริม ป้องกันและการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนซึ่งอาจหมายรวมถึงการสร้างและดำเนินธุรกิจอันอยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัด อาทิ การเปิดโรงแรมที่มีการจ้างผู้พิการทางด้านสมองเป็นผู้ให้บริการแบบครบวงจร การทำรายการโทรทัศน์ในแบบใช้สถานการณ์จริง (reality show) ที่มีผู้พิการทางร่างกายหรือจิตใจมีส่วนร่วมเพื่อสร้างทัศนะคติใหม่ให้แก่คนในสังคม

องค์การสหประชาชาติโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน (Office of the High Commissioner for Human Rights - OHCHR) ได้วางหลักการใหญ่ ๆ ของธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงพันธกรณีของรัฐในการปกป้องและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน บทบาทของภาคธุรกิจอันเป็นแขนขาสำคัญของสังคมซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถนำความเชี่ยวชาญของตนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและการเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดจนความจำเป็นในการสร้างสมดุลของการเคารพในสิทธิและหน้าที่ที่ต้องมีควบคู่กันเพื่อให้เกิดการเยียวยาที่เหมาะสม เมื่อเกิดการละเมิดขึ้น หลักการดังกล่าวจึงถูกบังคับใช้ทั้งภาครัฐและธุรกิจโดยไม่จำกัดรูปแบบ ขนาด สถานที่ตั้ง

โครงสร้าง ดังนั้น ธุรกิจขนาดย่อมที่มีทุนน้อยก็ไม่สามารถใช้ข้อจำกัดในเรื่องของทุนในการปฏิเสธการเคารพในหลักสิทธิมนุษยชนได้ (Guiding Principles on Business and Human Rights, 2011) [2] โดยความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของรัฐและภาคธุรกิจได้รับการสรุปโดยสังเขปตามตารางด้านล่าง

บทบาทของภาครัฐและภาคธุรกิจ

บทบาทของภาครัฐ	บทบาทของภาคธุรกิจ
❖ รัฐต้องป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในดินแดนของตนที่กระทำโดยบุคคลที่สามรวมถึงภาคธุรกิจ โดยต้องมีกระบวนการขั้นตอนในป้องกัน สืบสวน สอบสวน ลงโทษเยียวยา โดยการบังคับใช้นโยบายและกฎหมายให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ❖ รัฐต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อสร้างความคาดหวังที่ชัดเจนให้แก่ภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจในดินแดนตน ❖ รัฐต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่กำหนดให้ภาคธุรกิจให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีการทบทวนกฎหมายเป็นระยะและต้องมั่นใจว่ากฎหมายซึ่งกำกับดูแลภาคธุรกิจจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการให้ให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของภาคธุรกิจ มีแนวทางที่ชัดเจนสำหรับภาคธุรกิจและส่งเสริมให้ภาคธุรกิจสื่อสารการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนในการดำเนินธุรกิจตน ❖ รัฐต้องมีมาตรการเสริมในการเคารพสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจที่เป็นลักษณะรัฐวิสาหกิจหรือมีหุ้นส่วนในกิจการนั้นๆ ❖ รัฐต้องมีมาตรการเพื่อให้แน่ใจว่าภาคธุรกิจจะไม่มีส่วนเกี่ยวพันกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง ❖ รัฐต้องมีนโยบายที่เป็นเอกภาพเพื่อให้หน่วยงานและองค์กรของรัฐให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปในทิศทางเดียวกัน โดยการจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การ	❖ ภาคธุรกิจควรเคารพสิทธิมนุษยชนโดยหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นและควรแก้ไขผลกระทบความเสียหายต่อสิทธิมนุษยชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ❖ ภาคธุรกิจต้องหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดหรือสนับสนุนให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนผ่านทางกิจกรรมต่างๆ และแก้ไขเยียวยาผลกระทบดังกล่าวที่เกิดมีขึ้น ❖ ภาคธุรกิจต้องพยายามป้องกันหรือลดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการประกอบกิจการของตน ผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตน แม้ว่าตนจะไม่ได้มีส่วนสนับสนุนต่อผลกระทบดังกล่าวก็ตาม ❖ ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนอาจมีความแตกต่างกันไปโดยคำนึงถึงปัจจัยขนาด ภาคส่วน บริบทในการประกอบกิจการ ความเป็นเจ้าของ และโครงสร้าง ❖ ภาคธุรกิจควรจัดให้มีนโยบายหรือกระบวนการที่เหมาะสมกับขนาดและสภาพแวดล้อมของธุรกิจ ❖ ภาคธุรกิจควรแสดงออกถึงความมุ่งมั่นที่จะทำตามความรับผิดชอบต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนโดยผ่านทางถ้อยแถลงทางนโยบายซึ่งมีกระบวนการ อาทิ การได้รับการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสสูงสุดขององค์กรธุรกิจ การได้รับการให้ข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและหรือจากภายนอก ❖ ภาคธุรกิจควรดำเนินการให้มีการตรวจสอบประเมินการปฏิบัติตามความรับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน ❖ ภาคธุรกิจควรระบุและประเมินผลกระทบ

[2] Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)(2011). Guiding Principles on Business and Human Rights. United Nations, New York and Geneva.

บทบาทของภาครัฐ	บทบาทของภาคธุรกิจ
จัดอบรมหรือให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานองค์กรดังกล่าว ❖ รัฐต้องคำนึงถึงการให้พื้นที่สำหรับนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิมนุษยชนในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับด้านธุรกิจ อาทิ การทำสัญญาสัมปทาน การทำสนธิสัญญาด้านการลงทุน ❖ เมื่อรัฐกระทำการในฐานะสมาชิกของสถาบันองค์กรพหุภาคีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางธุรกิจ รัฐควรพยายามทำให้เกิดความมั่นใจว่าสถาบันเหล่านั้นไม่ไปจำกัดความสามารถของรัฐสมาชิกที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามหน้าที่ในการปกป้องสิทธิมนุษยชน กระตุ้นสถาบันเหล่านั้นให้ส่งเสริมภาคธุรกิจให้เคารพสิทธิมนุษยชน และเมื่อได้รับการร้องขอให้ช่วยเหลือรัฐให้บรรลุหน้าที่ในการปกป้องการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยภาคธุรกิจ ซึ่งรวมถึงผ่านการช่วยเหลือทางเทคนิค การสร้างศักยภาพและการเพิ่มความตระหนักรู้ ❖ รัฐต้องมีการดำเนินดำเนินการต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อสร้างหลักประกันให้ผู้ได้รับผลกระทบเหล่านั้นได้เข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพผ่านทางฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติหรือวิธีการที่เหมาะสมอื่นๆ เมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเกิดขึ้นภายในเขตแดนและหรือเขตอำนาจของรัฐ	เสียหายต่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญหรือที่ชัดเจน ที่ตนอาจเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะผ่านทางกิจกรรมของธุรกิจเองหรือในเป็นผลของความสัมพันธ์ทางธุรกิจ ❖ ภาคธุรกิจควรบูรณาการข้อค้นพบจากการประเมินผลกระทบทั้งหมดของกระบวนการและบทบาทหน้าที่ภายในที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการอย่างเหมาะสม ❖ ภาคธุรกิจควรติดตามถึงความมีประสิทธิภาพของการตอบสนองของตน ❖ ภาคธุรกิจควรเตรียมการชี้แจงต่อสาธารณะ โดยเฉพาะเมื่อข้อกังวลถูกเสนอในนามของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบ ภาคธุรกิจที่การประกอบกิจการหรือบริบทของการประกอบกิจการซึ่งมีความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงควรรายงานอย่างเป็นทางการว่าตนได้จัดการแก้ปัญหาอย่างไร ❖ ภาคธุรกิจควรจัดหรือให้ความร่วมมือในการเยียวยาผ่านกระบวนการที่ชอบธรรม เมื่อตนเป็นผู้ก่อหรือมีส่วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ❖ ภาคธุรกิจควรปฏิบัติตามกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ทั้งหมดและเคารพสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับในทางระหว่างประเทศ ปฏิบัติต่อความเสี่ยงของการก่อให้เกิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเช่นเดียวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย

ตารางสรุปกลไกการเข้าถึงการเยียวยาของผู้ได้รับผลกระทบ

กลไกทางตุลาการ	กลไกของรัฐที่ไม่ใช่องค์กรศาล	กลไกฯที่ไม่ใช่ของรัฐ
❖ รัฐควรดำเนินการมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันความมีประสิทธิภาพของกลไกตุลาการภายในประเทศ เมื่อแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวพันกับธุรกิจ รวมถึงพิจารณาถึงวิธีการลดอุปสรรค	❖ รัฐควรจัดให้มีกลไกแก้ไขความเดือนร้อนที่ไม่ใช่องค์กรศาลที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมควบคู่ไปกับกลไกที่เป็นศาลเพื่อเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยภาคธุรกิจ	❖ รัฐควรพิจารณาถึงวิธีการที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกลไกแก้ไขความเดือดร้อนที่ไม่ใช่ของรัฐ ที่เกี่ยวกับการการจัดการกับความเสียหายต่อสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจ

ทางกฎหมาย ทางการปฏิบัติและอุปสรรคอื่นๆ ที่อาจนำไปสู่การปฏิเสธการเข้าถึงการเยียวยา		❖ ภาคธุรกิจควรสร้างหรือมีส่วนร่วมในกลไกแก้ไขความเดือดร้อนในระดับปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับบุคคลหรือชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบเสียหาย ❖ ธุรกิจอุตสาหกรรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ และโครงการความร่วมมืออื่น ๆ ที่มีพื้นฐานในการเคารพมาตรฐานที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนควรสร้างหลักประกันกลไกแก้ไขความเดือดร้อนที่มีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงได้